

ο Δυτικής Μακεδονίας

**Τμήμα: Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

Σχολή: Οικονομικών Επιστήμων

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Η Πορεία της Αγοράς Τροφίμων στο Πλαίσιο της
Κρίσης**

ΤΣΕΚΑΝΙ ΜΑΝΙΟΛΑ ΑΜ:ΛΧ32415

Επιβλέπων Καθηγητής :

Καραφόλας Συμεών

Η Πορεία της Αγοράς Τροφίμων στο Πλαίσιο της Κρίσης

ΤΣΕΚΑΝΙ ΜΑΝΙΟΛΑ

Κοζάνη, 2022

Δήλωση περί μη λογοκλοπής

Δηλώνω ότι είμαι ο συγγραφέας της παρούσας εργασίας με τίτλο “Η Πορεία της Αγοράς Τροφίμων στο Πλαίσιο της Κρίσης” που συντάχθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας και παραδόθηκε το μήνα Σεπτέμβριο του 2022. Η αναφερόμενη εργασία δεν αποτελεί αντιγραφή ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν αναφέρονται σαφώς στη βιβλιογραφία και στο κείμενο ενώ κάθε εξωτερική βοήθεια, αν υπήρξε, αναγνωρίζεται ρητά.

Όνομα (κεφαλαία)

AM

Υπογραφή:

ΤΣΕΚΑΝΙ ΜΑΝΙΟΛΑ

LX32415

Ημερομηνία:

13/09/2022

Περιεχόμενα

Πρόλογος	5
Περίληψη	6
Abstract	7
Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο 1°	10
1.1 Περιγραφή της Οικονομικής Κατάστασης στην Ελλάδα - Οικονομική Κρίση 2008	10
1.2 Περιγραφή της Οικονομικής Κατάστασης στην Ελλάδα – Σήμερα	21
Κεφάλαιο 2°	26
2.1 Αγορά Τροφίμων – Θεωρητική Προσέγγιση	26
Κεφάλαιο 3°	30
3.1 Πορεία Αγοράς τροφίμων	30
3.2 Πανδημία και βιομηχανίες Τροφίμων	42
Κεφάλαιο 4°	44
4.1 Μελέτη της Πορείας της Αγοράς Τροφίμων στην Ελλάδα	44
Συμπεράσματα	53
Βιβλιογραφία	55

Πρόλογος

Η οικονομία της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια πλήττεται από την ύφεση που προήλθε το 2008, όπως επίσης και το τελευταίο διάστημα από τον ερχομό της πανδημίας. Στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης των σπουδών μου, μου ανατέθηκε η πτυχιακή μελέτη με θέμα την πορεία της αγοράς τροφίμων στο πλαίσιο της κρίσης. Σκοπός ουσιαστικά της συγκεκριμένης μελέτης είναι η αποτύπωση της πορείας της αγοράς τροφίμων τα τελευταία 14 χρόνια. Έτσι λοιπόν για την επίτευξη του σκοπού πραγματοποιήθηκε μία μελέτη βιβλιογραφικής ανασκόπησης, η οποία βασίζεται αποκλειστικά σε στατιστικά στοιχεία, με σκοπό να παρουσιαστεί ακριβώς η πορεία των τροφίμων στην πάροδο αυτών των χρόνων.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους βοήθησαν στην πραγματοποίηση της εργασίας και κυρίως τον επιβλέπων καθηγητή μου τον κύριο Καραφόλας Συμεών αλλά και την οικογένειά μου που μου στάθηκε σε όλο το διάστημα αυτό για την ολοκλήρωση των σπουδών μου.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας πτυχιακής μελέτης είναι να παρουσιαστεί η πορεία της αγοράς τροφίμων στα πλαίσια της κρίσης. Η χώρα μας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα τελευταία χρόνια πλήττεται από την οικονομική ύφεση που προήλθε το έτος 2008, όπως επίσης και από το ερχομό της πανδημίας. Έτσι λοιπόν θα ήταν σκόπιμο να εξεταστεί ο συγκεκριμένος κλάδος των τροφίμων, όπου αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους κλάδους στη μεταποίηση. Ουσιαστικά σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης είναι η αποτύπωση της πορείας όλων αυτών των χρόνων που είχε ο κλάδος τροφίμων.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν βιβλιογραφική ανασκόπηση. Ωστόσο σε όλη την μελέτη παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία από διάφορες έρευνες και μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί πάνω στον συγκεκριμένο τομέα. Έτσι λοιπόν αρχικά είναι μία ιστορική αναδρομή της κρίσης και στη συνέχεια παρουσιάστηκαν μελέτες, αλλά κυρίως στατιστικά αποτελέσματα που αποτυπώνουν την πορεία όλων αυτών το χρόνο του συγκεκριμένου κλάδου. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως ο κλάδος τροφίμων αποτελεί τον μεγαλύτερο κλάδο της μεταποίησης, και στην πάροδο της οικονομικής ύφεσης, να μην επηρεάστηκε αλλά σε σχέση με άλλους κλάδους, ίσως επηρεαστεί και λιγότερο. Ουσιαστικά, όλα τα στοιχεία εάν συγκριθούν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι επηρεάστηκε ο συγκεκριμένος κλάδος από την κρίση, όπως επηρεάστηκε και ολόκληρη η οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο και εθνικό, αλλά σε σχέση με τους οικονομικούς κλάδους, αυτούς, επηρεάστηκε λιγότερο.

Λέξεις – Κλειδιά: κλάδος τροφίμων, οικονομική κρίση, κλάδος μεταποίησης, επιπτώσεις αγοράς τροφίμων

Abstract

The purpose of this thesis is to present the course of the food market in the context of the crisis. Our country, as mentioned above, in recent years has been affected by the economic recession that started in 2008, as well as by the coming of the pandemic. Thus, it would be appropriate to examine the specific food sector, where it is one of the largest sectors in manufacturing. Essentially, the purpose of this specific study is to capture the course of all these years that the food industry has had.

The methodology followed was a literature review. However, throughout the study, statistical data from various researches and studies that have been carried out in the specific field are presented. So initially it is a historical review of the crisis and then studies were presented, but mainly statistical results that reflect the course of all these over time in the specific sector. The results showed that the food industry is the largest manufacturing industry, and in the course of the economic recession, it was affected, but in relation to other industries, it may be less affected. Essentially, all the data if compared, we come to the conclusion that the specific sector was affected by the crisis, as was the entire economy at the global and national level, but in relation to these economic sectors, it was less affected.

Keywords: food industry, economic crisis, manufacturing industry, food market effects

Εισαγωγή

Το 2008 υπήρξε ένας κλυδωνισμός στην παγκόσμια οικονομία. Καμία χώρα δεν έμεινε αλώβητη. Ουσιαστικά το συγκεκριμένο έτος έδωσε το έναυσμα για την οικονομική ύφεση που έπαιξε στην οικονομία σε οικουμενικό επίπεδο. Επιπλέον το 2020 ο ερχομός της πανδημίας προκάλεσε και αυτός αναταράξεις οπότε και ακολουθήθηκαν μέτρα για τον περιορισμό μετακίνησης. Με σκοπό να περιοριστεί ο ιός με αποτέλεσμα να σταματήσει να δουλεύει η οικονομία για μεγάλο χρονικό διάστημα. Όλα αυτά αποτελούν γεγονότα που πλήττουν τη χώρα μας τα τελευταία χρόνια. Ουσιαστικά αυτό αποτελεί και το έναυσμα για τη συγκεκριμένη μελέτη.

Σκοπός λοιπόν της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας είναι να παρουσιαστεί η πορεία της αγοράς τροφίμων στα πλαίσια της κρίσης. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκε μία βιβλιογραφική ανασκόπηση όπου θα παρουσιαστούν όλα τα αποτελέσματα κυρίως τα στατιστικά και οι έρευνες που σχετίζονται με την πορεία των τροφίμων τα τελευταία χρόνια, τα χρόνια της κρίσης. Ξεκινώντας λοιπόν τη μελέτη σκοπός είναι να παρουσιαστεί σε πρώτη φάση η περιγραφή της οικονομικής κατάστασης στην Ελλάδα. Έτσι λοιπόν στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία πλήρης περιγραφή της οικονομικής κρίσης του 2008 και μετέπειτα γίνεται περιγραφή της οικονομικής κατάστασης της Ελλάδος σήμερα. Εν συντομία αναφέρεται ότι η οικονομική κρίση έπληξε βαθιά την οικονομία της Ελλάδος όπως επίσης και ερχομός της πανδημίας ανατάραξη τις ισορροπίες που μόλις είχαν επανέλθει μετά τη δεκαετία της οικονομικής κρίσης.

Έτσι λοιπόν στο δεύτερο κεφάλαιο τέθηκε ο ορισμός της αγοράς τροφίμων, και γιατί είναι τόσο σπουδαίος ώστε να μπούμε στη διαδικασία να τον εξετάσουμε. Αφού λοιπόν παρουσιάστηκε ο συγκεκριμένος κλάδος στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν αναλυτικά στατιστικά στοιχεία που αφορούσαν την πορεία της αγοράς τροφίμων. Παρουσιάστηκαν οι μελέτες που αφορούσαν το συγκεκριμένο κλάδο. Επιπλέον έγινε λόγος για τους υποκλάδους που απαρτίζουν το κλάδο τροφίμων αλλά και η πορεία τους με την στιφάδο των χρόνων από το 2008 μέχρι και το 2021.

Τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου κεφαλαίου έδειξαν πως ο συγκεκριμένος κλάδος είναι πολύ σημαντικός για την Ελλάδα σαφώς υπήρξαν

επιπτώσεις της οικονομίας πάνω σε αυτόν τον κλάδο ωστόσο αν δούμε συγκριτικά όλα τα σχεδιαγράμματα με άλλους κλάδους ίσως έχει τη μικρότερη επίδραση. Συνεχίζοντας την ανάλυση στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν η καταγραφή των πρώτων επιπτώσεων που επέφερε ή πανδημία στον κλάδο τροφίμων. Όπως αναφέρεται μέσα στην έρευνα οι επιπτώσεις αυτές μέχρι στιγμής δεν μπορούν να υπολογιστούν διότι ακόμα και σήμερα δεν έχουν κάνει την εμφάνισή τους με σκοπό να είναι μετρήσιμες.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μελέτη πορείας αγοράς τροφίμων που πραγματοποίησε μία εταιρεία με σκοπό να αποτυπώσει όλες τις συνέπειες και όλα τα στοιχεία που αφορούν τον κλάδο τροφίμων. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας συνάδουν με όλα τα προηγούμενα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ουσιαστικά το τρίτο και το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρουν πως ο συγκεκριμένος κλάδος είναι ισχυρότερος στη μεταποίηση στην Ελλάδα και σαφώς επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση και την πανδημική κρίση ωστόσο οι επιπτώσεις αν συγκριθούν με άλλους κλάδους ίσως είναι αρκετά μικρότερες. Τέλος ακολουθούν τα συμπεράσματα και η βιβλιογραφία

Κεφάλαιο 1^ο

1.1 Περιγραφή της Οικονομικής Κατάστασης στην Ελλάδα - Οικονομική Κρίση 2008

Στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής μελέτης, θα παρουσιάσουμε την περιγραφή της οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας, που ουσιαστικά αποτελεί την φάση της οικονομικής κρίσης. Όπως ήδη αναφέραμε η πτυχιακή μελέτη έχει θέμα την πορεία της αγοράς τροφίμων στο πλαίσιο της κρίσης. Άρα επιβάλλεται να γίνει μία ιστορική αναδρομή της κρίσης που προέκυψε το έτος 2008. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η οικονομία της χώρας, κατά καιρούς παρουσιάζει, τους οικονομικούς κύκλους, αρά και κατά συνέπεια την οικονομική κρίση.

Σε αυτό το σημείο να τονίσουμε πως έχουν συμβεί ανά τα χρόνια πολλές φάσεις οικονομικής ύφεσης. Ονομαστικά αναφέρουμε:

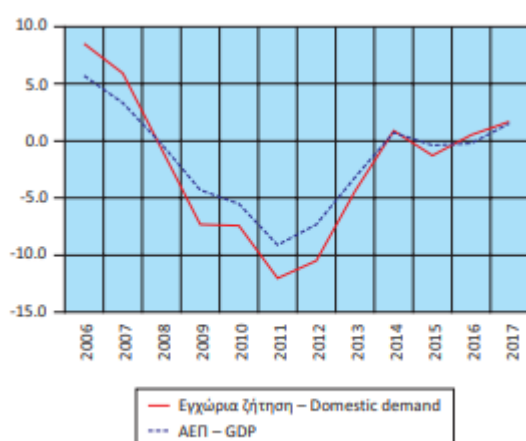
- Το κραχ του 1929
- Το παγκόσμιο σχέδιο μεταπολεμικής περιόδου 1967-1974
- Η πετρελαϊκή κρίση το 1970
- Η οικονομική χρηματιστηριακή κρίση του 2000.¹

Ωστόσο στη συγκεκριμένη μελέτη θα εστιάσουμε κυρίως την τελευταία οικονομική κρίση, την κρίση του 2008, όπου αποτελεί η πιο πρόσφατη περιπέτεια της χώρας. Η συγκεκριμένη οικονομική κρίση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως οικονομική κατάρρευση σε παγκόσμιο επίπεδο, και σαφώς η Ελλάδα δεν έμεινε ανεπηρέαστη. Έτσι λοιπόν στο παρόν κεφάλαιο δεν θα γίνει αναφορά για τις προηγούμενες οικονομικές κρίσεις, αλλά θα γίνει μία αναφορά στην κρίση του 2008 διότι, ακόμα και σήμερα δεν έχει έρθει η οικονομική ανάκαμψη, αφού η χώρα αυτή τη στιγμή βάλλεται από τις συνέπειες της πανδημίας. Συνεπώς στο παρόν κεφάλαιο αρχικά θα γίνει μία ιστορική αναδρομή από το 2008 μέχρι και το 2019 για την πορεία της οικονομίας και πως η οικονομική κρίση έπληξε πολλούς οικονομικούς κλάδους και στο τέλος του κεφαλαίου θα γίνει μία πολύ σύντομη αναφορά για τις οικονομικές συνέπειες που επέφεραν τα μέτρα περιορισμού της πανδημίας COVID-19.

¹ Πηγή: Βαρουφάκης και άλλοι, (2011)

Ξεκινώντας λοιπόν την ανάλυση θα παρουσιαστούν τα οικονομικά στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή και συγκεκριμένα για την Ελληνική οικονομία. Θα γίνει μία αναφορά των οικονομικών δεικτών των προηγούμενων ετών, ούτως ώστε να υπάρξει μία σύγκριση για να δούμε πόσο βαθιά αρνητικά επηρεάστηκε η οικονομία. Στο σχεδιάγραμμα 1 παρουσιάζετε το ΑΕΠ, ο ρυθμός ανάπτυξης και εγχώρια ζήτηση.

Διάγραμμα 1 ΑΕΠ (ρυθμός ανάπτυξης) και εγχώρια ζήτηση (συμμετοχή),

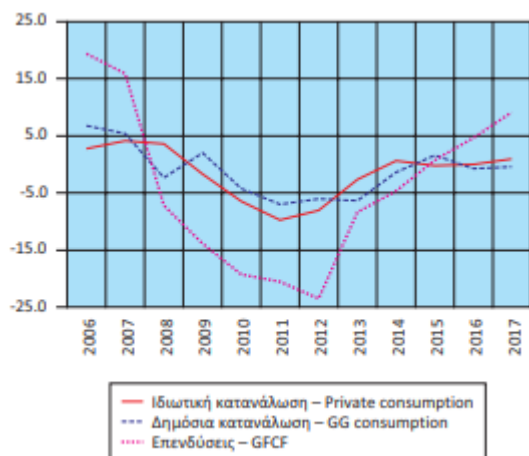
Πηγή: statistics.gr

Αυτό που μπορούμε να σχολιάσουμε, είναι πως βλέπουμε είναι ότι ενώ το 2007 και 2008 ήταν πάνω από τις πέντε μονάδες υπήρξε μία ραγδαία πτώση, και η μεγαλύτερη παρατηρείται το 2011 με το 2012 να αρχίζουν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης, και το 2014 να έχει φτάσει σε ένα επίπεδο σχεδόν μηδενικό και να σταθεροποιείται. Από την του 2014 μέχρι το 2018.

Στη συνέχεια στο διάγραμμα 2 παρατηρούμε την εγχώρια ζήτηση. Αυτό που μπορούμε να διακρίνουμε είναι ότι η ζήτηση το 2008 και έπειτα μέχρι το 2014 η ιδιωτική κατανάλωση δημόσια κατανάλωση και επενδύσεις είχαν αρνητικό πρόσημο.²

Διάγραμμα 2: Εγχώρια ζήτηση: Συνιστώσες (ρυθμός ανάπτυξης)

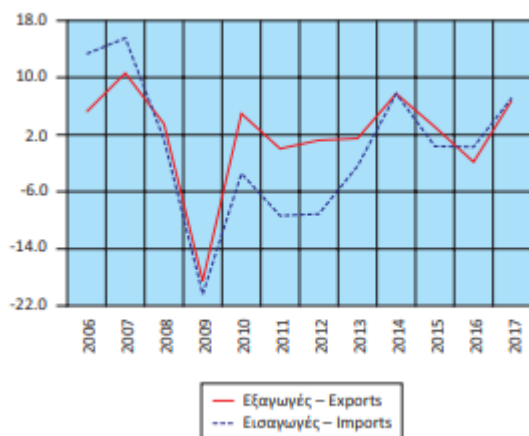
² Πηγή: statistics.gr

Πηγή: statistics.gr

Συνεχίζοντας την παρουσίαση δεικτών, μπορούμε να διακρίνουμε στο διάγραμμα 3 τις εισαγωγές και τις εξαγωγές αγαθών ή υπηρεσιών, αυτό που βλέπουμε πάλι είναι ότι οι εξαγωγές και εισαγωγές το 2009 είχαν φτάσει τις -22 μονάδες και βλέπουμε την ραγδαία πτώση.

Διάγραμμα 3: Διάγραμμα 3: Εισαγωγές - Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών

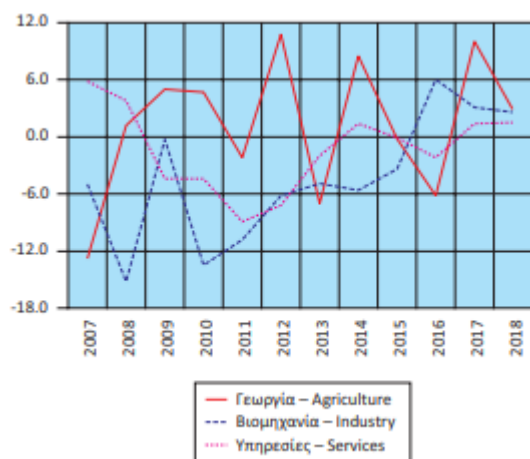

Πηγή: statistics.gr

Ακόμα στο σχήμα 4 παρουσιάζεται η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και συγκεκριμένα ο ρυθμός ανάπτυξης, εδώ βλέπουμε ότι η γεωργία έχει μεγάλες αυξομειώσεις στην πάροδο αυτών των χρόνων, η βιομηχανία είναι αρνητική μέχρι και

το 2015, ενώ οι υπηρεσίες ξεκίνησαν το 2007 με θετικό πρόσημο, υπήρξε σημάδια ανάκαμψης μετά το 2017, δηλαδή δέκα χρόνια αργότερα και παρουσίασε θετικό πρόσημο.

Διάγραμμα 4: Διάγραμμα 4: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (ρυθμός ανάπτυξης)

Πηγή: statistics.gr

Στον πίνακα 1 παρατηρούνται και τα νούμερα από το 2007 μέχρι και το 2010. Είναι πολύ μεγάλο ποσοστό που μας ενδιαφέρει στον τομέα των τροφίμων, είναι η τελική καταναλωτική δαπάνη, βλέπουμε ότι το 2007 και το 2008 είχαν θετικό πρόσημο ενώ μέχρι και το 2012 το πρόσημο αυτό ήταν αρνητικό.

Ετήσιες μεταβολές όγκου (%)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ						
Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (σε βασικές τιμές)	3.2	-2.6	-3.3	-7.3	-10.8	-5.5
Ενδιάμεση ανάλωση (σε αγοραίες τιμές)	3.9	-5.4	-3.1	-9.4	-13.1	-4.2
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	2.7	-0.2	-3.4	-5.7	-9.0	-6.4
Γεωργία, θήρα και δασοκομία, αλιεία	-12.8	1.2	5.0	4.7	-2.2	10.8
Βιομηχανία, συμπεριλαμβανομένης ενέργειας και κατασκευών	-5.0	-15.2	-0.3	-13.5	-10.8	-6.2
Υπηρεσίες	5.8	3.8	-4.4	-4.4	-8.9	-7.2
Φόροι επί των προϊόντων	6.9	-2.1	-10.8	-3.7	-9.4	-11.9
Επιδότησεις επί των προϊόντων	-20.7	-25.8	15.9	-1.3	25.9	50.5
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						
Τελική καταναλωτική δαπάνη	4.4	2.2	-0.8	-5.9	-9.1	-7.5
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ ⁽²⁾	4.1	3.6	-1.7	-6.5	-9.7	-8.0
Γενικής Κυβέρνησης	5.4	-2.3	2.0	-4.2	-7.0	-6.0
Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	8.5	-9.2	-26.9	-10.8	-21.8	-24.0
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	15.9	-7.2	-13.9	-19.3	-20.5	-23.5
Εγχώρια ζήτηση	5.9	-0.7	-7.3	-7.4	-12.0	-10.5
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	10.6	3.5	-18.5	4.9	0.0	1.2
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	15.5	1.3	-20.4	-3.4	-9.4	-9.1
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ σε αγοραίες τιμές	3.3	-0.3	-4.3	-5.5	-9.1	-7.3

Πηγή: Διεύθυνση Εθνικών Λογαριασμών ΕΛΣΤΑΤ.

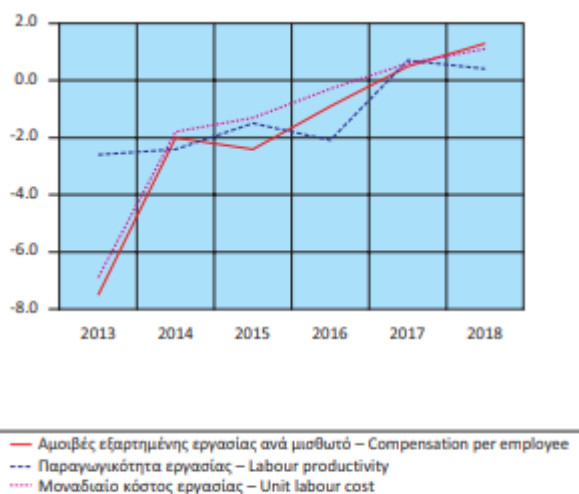
(1) 2011 - 2018: Προσωρινά στοιχεία.

(2) Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα που Εξυπηρετούν Νοικοκυριά.

Πηγή: statistics.gr

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό στοιχείο είναι οι μισθοί, η παραγωγικότητα και το κόστος εργασίας. Η ετήσια μεταβολή στο διάγραμμα 5, παρατηρούμε ότι από το 2013 μέχρι και το 2018 είναι σχεδόν αρνητικά. Δηλαδή αυτό που μπορούμε να σχολιάσουμε είναι πως, το 2013 υπήρξε να μεν αυξητική πορεία, αλλά ήταν κάτω από το μηδέν, ενώ ουσιαστικά η πρώτη ανάκαμψη ουσιαστικά έρχεται το 2017 που είναι σχεδόν πάνω από το μηδέν.³

Διάγραμμα 5: Εθνικοί Λογαριασμοί: Μισθοί, παραγωγικότητα και κόστος εργασίας (ετήσια μεταβολή %)

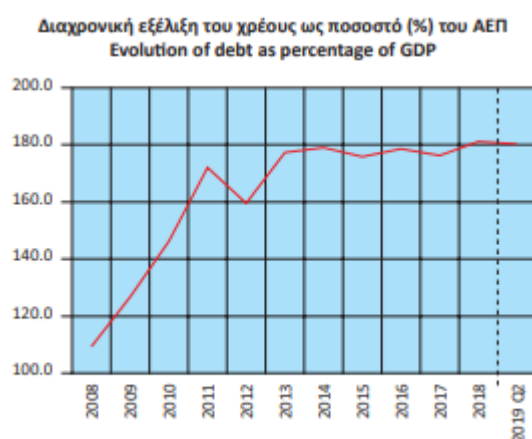
Πηγή: statistics.gr

Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της οικονομίας είναι και η δομή της γενικής κυβέρνησης για το ποσοστό χρέους. Αυτό που βλέπουμε στο διάγραμμα 6 είναι μέχρι το 2011 υπήρχαν τα χρεόγραφα ενώ αντίθετα από το 2011 και μετά υπάρχουν τα δάνεια και στο διάγραμμα 6, βλέπουμε τη διαχρονική εξέλιξη του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, από το 2008 έχει πάρει πάνω από το 100%, με αυξητική πορεία και τη

³ Πηγή: statistics.gr

μέγιστη τιμή να φτάνει το 2013 που είναι 180% επί του ΑΕΠ και αυτό να παραμένει σταθερό για τα επόμενα χρόνια μέχρι και το έτος 2018.

Διάγραμμα 6: Διαχρονική εξέλιξη του χρέους ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ

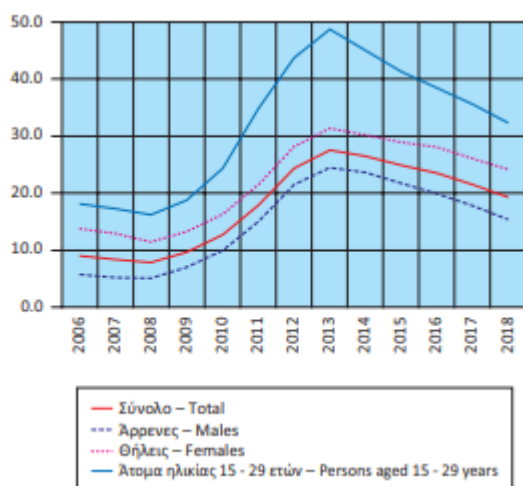
Πηγή: statistics.gr

Ένας ακόμα πολύ σημαντικός παράγοντας είναι τα ποσοστά ανεργίας. Αυτό που παρατηρούμε είναι πως μέχρι το 2008 υπήρχε μία καθοδική πορεία, ενώ ξαφνικά αρχίζει να εκτινάσσεται και να φτάνει το 50% τα άτομα ηλικίας 15 με 29 χρόνων το 2013. Βέβαια μετά το 2013 ακολουθεί μία πτωτική πορεία και το σύνολο το 2018 ήταν κοντά στο 20%. Είναι πολύ σημαντικό αυτό το ποσοστό διότι, σχεδόν το ένα πέμπτο του εργατικού δυναμικού είναι πλέον άνεργο, και αυτά τα ποσοστά είναι πολύ μεγάλα για την ανάπτυξη της οικονομίας, άρα και κατ' επέκταση όλων των συνεπειών και αυτό σίγουρα θα έχει αντίκτυπο και στο τομέα των τροφίμων.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία που παρουσιάσαμε, προέρχονται από την παρουσίαση οικονομικών στοιχείων της μελέτης «Ελληνική Οικονομία» της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής. Ουσιαστικά παρουσιάσαμε τους δείκτες της

οικονομίας τη πάροδο των χρόνων να το 2008 μέχρι και το 2018, με σκοπό να δούμε τι ακριβώς είχε συμβεί στην οικονομία. Στη συνέχεια θα προβληθούν στοιχεία που αφορούν την οικονομική ύφεση και τη μέτρα λήφθηκαν με σκοπό την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.

Διάγραμμα 7: Διάγραμμα 7: Ποσοστό (%) ανεργίας για το σύνολο του πληθυσμού για άρρενες - θήλεις και για άτομα ηλικίας 15 - 29 ετών

statistics.gr

Σύμφωνα λοιπόν με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, η αιφνιδιαστική έξαρση του δημοσιονομικού και μακροοικονομικού περιβάλλοντος το 2008 και το 2009 και η παρεπόμενη υποβάθμιση της πιστοληπτικής εκτίμησης της χώρας και η εκστόμιση των αποδόσεων των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, φέρανε ως επακόλουθο το Ελληνικό Δημόσιο και οι ελληνικές τράπεζες να μην έχουν πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων και χρήματος. Αυτό ουσιαστικά ήταν και το έναυσμα της οικονομικής κρίσης.

Σαν χρονικό της κρίσης, μπορούμε να αναφέρουμε πως τον Γενάρη του 2009, ο οίκος αξιολόγησης Standard & Poor's, υποβίβασε τη μακροπρόθεσμη πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από την βαθμίδα A, στην βαθμίδα A-, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το κόστος δανεισμού της χώρας. Αυτό το γεγονός, μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ορόσημο για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα. Μετέπειτα από αυτό το

γεγονός, διατελέσανε μια αφθονία επεισοδίων που οδήγησαν την οικονομία σε διάφορα γεγονότα.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ένα χρόνο αργότερα σχεδόν, η Ευρωπαϊκή Ένωση, παρέχει οικονομική στήριξη στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της απότομης εξάρσης των χρηματοδοτικών της συνθηκών. Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά, οι στόχοι που είχαν τεθεί, είναι: *«Να υποστηριχθούν οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης για αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, να εφαρμοστούν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, να τεθούν τα θεμέλια για διατηρήσιμη οικονομική ανάπτυξη και να ανακεφαλαιοποιηθεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα».*

Έτσι λοιπόν, το αποτέλεσμα των παραπάνω, μπορούμε να αναφέρουμε ότι το 2010 εφαρμόστηκε το πρώτο σχέδιο οικονομικής διάσωσης αλλά και οικονομικής προσαρμογής της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ΕΕ), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), με βλέψη την αποφυγή της πτώχευσης και τη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών. Ωστόσο, το πλάνο αυτό φάνηκε, ότι δεν επαρκούσε. Αυτό είχε σαν επακόλουθο, το 2012 τέθηκε σε εφαρμογή το δεύτερο πρόγραμμα.⁴

Πιο αναλυτικά λοιπόν, τον Μάιο του 2010, στα πλαίσια του Πρώτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, συμφωνήθηκε να παρασχεθεί στην Ελλάδα ένα πλήθος πακέτων χρηματοδοτικής βοήθειας ύψους €110 δις (€80 δις από την ΕΕ με τη μορφή διμερών δανείων μεταξύ της Ελλάδας και κρατών-μελών της Ευρωζώνης και €30 δις από το ΔΝΤ), εκ των οποίων αξιοποιήθηκαν τα €73 δις, που όπως αναφέρθηκε λίγο πιο πάνω, το πρόγραμμα αυτό δεν μπόρεσε να βοηθήσει την χώρα στην ισορροπία, με αποτέλεσμα να οδηγηθούμε στο δεύτερο πακέτο.

Έτσι, το Μάρτιο του 2012 αποφασίστηκε ένα Δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής, ύψους €164,5 δις (€144,7 δις από την Ευρωζώνη μέσω του EFSF και €19,8 δις από το ΔΝΤ), στο οποίο προστέθηκαν και τα ποσά του Πρώτου Προγράμματος που δεν είχαν αξιοποιηθεί. Παράλληλα, το ελληνικό κράτος σε συμφωνία με το Eurogroup αποφάσισε τη μείωση του ελληνικού χρέους.⁵

⁴ Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr>

⁵ Πηγή: ec.europa.eu

Τα ποσά που έχει λάβει η Ελλάδα στα πλαίσια του Πρώτου και Δεύτερου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, παρουσιάζονται στον πίνακα 2 και πίνακα 3:

Πίνακας 1: Πρώτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας (σε δις €)

Εκταμιεύσεις	Ημερομηνία	Ποσά προερχόμενα από την Ευρωζώνη	Ποσά προερχόμενα από το ΔΝΤ	Σύνολο
1 ^η	Μάιος 2010	14,5	5,5	20,0
2 ^η	Σεπτέμβριος 2010	6,5	2,6	9,1
3 ^η	Δεκ. 2010 / Ιαν. 2011	6,5	2,5	9,0
4 ^η	Μάρτιος 2011	10,9	4,1	15,0
5 ^η	Ιούλιος 2011	8,7	3,2	11,9
6 ^η	Δεκέμβριος 2011	5,8	2,2	8,0
	Σύνολο	52,9	20,1	73,0

(Πηγή: ec.europa.eu)

Και αυτό, παρά την επικαιροποίηση του μετά τις διπλές εκλογές το καλοκαίρι του 2012, και την ομαλή εφαρμογή του μέχρι το τέλος του 2014, απόκλινε της πορείας, και μετέπειτα μετά τις εκλογές στις αρχές του 2015, λίγο πριν την ολοκλήρωσή του έπρεπε να ληφθούν και μέτρα . Το τρίτο πρόγραμμα τέθηκε σε εφαρμογή αμέσως μετά το πρώτο εξάμηνο του 2015, και ολοκληρώθηκε ομαλά τρία χρόνια μετά, το καλοκαίρι του 2018.

Πίνακας 1: Δεύτερο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής της Ελλάδας (σε δις €)

Εκταμιεύσεις	Ημερομηνία	Ποσά προερχόμενα από τον μηχανισμό EFSF	Ποσά προερχόμενα από το ΔΝΤ	Σύνολο
1	Μάρτιος-Ιούνιος 2012 (I)	74	1,6	75,6
2.1	Δεκέμβριος 2012 (II)	34,3	-	34,3
2.2	Ιανουάριος 2013 (III)	7,2	-	7,2
2.3	Ιανουάριος 2013	2,0	3,24	5,24
2.4	Φεβρουάριος 2013	2,8	-	2,8
2.5	Μάιος 2013	2,8	-	2,8
3.1	Μάιος 2013 (IV)	4,2	1,74	5,94
3.2	Ιούνιος 2013	3,3	-	3,3
4.1	Ιούλιος 2013 (V)	2,5	1,8	4,3
4.2	Δεκέμβριος 2013	0,5	-	0,5
5.1	Απρίλιος 2014 (VI)	6,3	3,6	9,9
5.2	Ιούλιος 2014	1,0	-	1,0
5.3	Αύγουστος 2014	1,0	-	1,0

(Πηγή:ec.europa.eu)

Είναι σκόπιμο σε αυτό το σημείο να πραγματοποιηθεί μια πολύ σύντομη περιγραφή των αιτιών της συγκεκριμένης κρίσης, αφού σήμερα, σύμφωνα με μελέτες βρισκόμαστε ένα βήμα πριν την επόμενη οικονομική κρίση, λόγω των επιπτώσεων που επέφερε η πανδημία. Έτσι λοιπόν τα αίτια αφανίζονται στο σχήμα 1.⁶

Σχήμα 1: Αίτια Οικονομικής κρίσης 2008,

⁶ Πηγή: bankofgreece.gr

Αίτια
οικονομικής
κρίσης 2008

Προοδευτική απώλεια δημοσιονομικής
πειθαρχίας

Ανεπιθύμητες παρενέργειες εισαγωγής του
κοινού νομίσματος

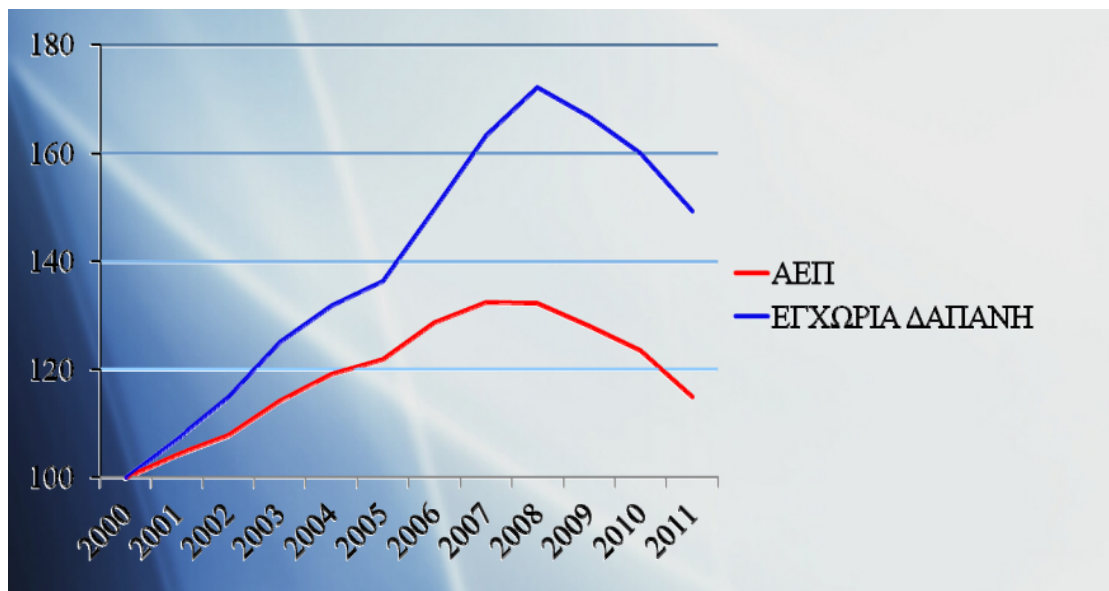
Ανεξέλεγκτη πιστωτική επέκταση

Υπερβολικές μισθολογικές απαιτήσεις &
απώλεια ανταγωνιστικότητας

Παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση

Πηγή: bankofgreece.gr

Σχήμα 2: Διάγραμμα 8: ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ & ΑΕΠ

Πηγή: bankofgreece.gr

Επιπλέον, παρατηρούμε στο διάγραμμα 8, την πορεία του ΑΕΠ σε σχέση με την Εγχώρια Δαπάνη.

1.2 Περιγραφή της Οικονομικής Κατάστασης στην Ελλάδα – Σήμερα

Στην πρώτη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου είδαμε την οικονομική κρίση που προέκυψε το 2008. Τα αίτια της οικονομικής κρίσης είναι τελείως διαφορετικά από την κρίση που βιώνουμε σήμερα. Η οικονομία της Ελλάδας αυτή τη στιγμή πλήττεται από τις συνέπειες που άφησε ο ερχομός του COVID-19. Σύμφωνα με όλα τα προηγούμενα στατιστικά στοιχεία η Ελλάδα το έτος 2018 άρχισε να σταθεροποιείται η οικονομία της και να εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης.

Ωστόσο το 2020 με τον ερχομό της πανδημίας του COVID19, σε παγκόσμιο επίπεδο η οικονομία ξανά κατέρρευσε. Στο σημείο αυτό θα παρουσιάσουμε μερικά στατιστικά που σχετίζονται με την παγκόσμια οικονομία και τον ερχομό της πανδημίας. Πολύ σύντομα θα αναφέρουμε ότι ήρθε στην Ελλάδα το 2020, τον μήνα Φεβρουάριο, όπου καταγράφηκε το πρώτο κρούσμα (26/02/2022).⁷ Από τον Μάρτιο του 2020 και μέχρι και τον Μάιο του 2021 υπήρχαν μέτρα περιορισμού μετακίνησης με σκοπό τον περιορισμό της διασποράς του ιού.

Σαφώς μπορεί να υπάρξει πολύ μεγαλύτερη ανάλυση πάνω σε αυτό το κομμάτι ωστόσο επειδή είναι πολύ πρόσφατο γεγονός θα αναφέρουμε πολύ επιφανειακά το τι έχει συμβεί μέχρι στιγμής στην οικονομία. Σύμφωνα με μελέτες οι επιπτώσεις στην οικονομία που έχει επιφέρει η πανδημία δεν μπορούν να εκτιμηθούν ακόμα, διότι ακόμα και αυτή τη στιγμή λαμβάνονται μέτρα με σκοπό τον περιορισμό της πανδημίας (υποχρεωτικό πιστοποιητικό εμβολιασμού μέχρι τον Ιούλιο του 2023)⁸

Ας εξετάσουμε μερικές οικονομικές επιπτώσεις που έχει επιφέρει η πανδημία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο διάγραμμα 9 παρατηρούμε την αύξηση του παγκόσμιου πραγματικού ΑΕΠ. Μπορούμε πολύ ευκολά να διακρίνουμε πως το παγκόσμιο ΑΕΠ, παρουσιάσαμε μεγαλύτερη πτώση και από εκείνη του 2008. Όπως και στο διάγραμμα

7

Πηγή:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1_COVID-19_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1
(Ανακτήθηκε 10/08/2022)

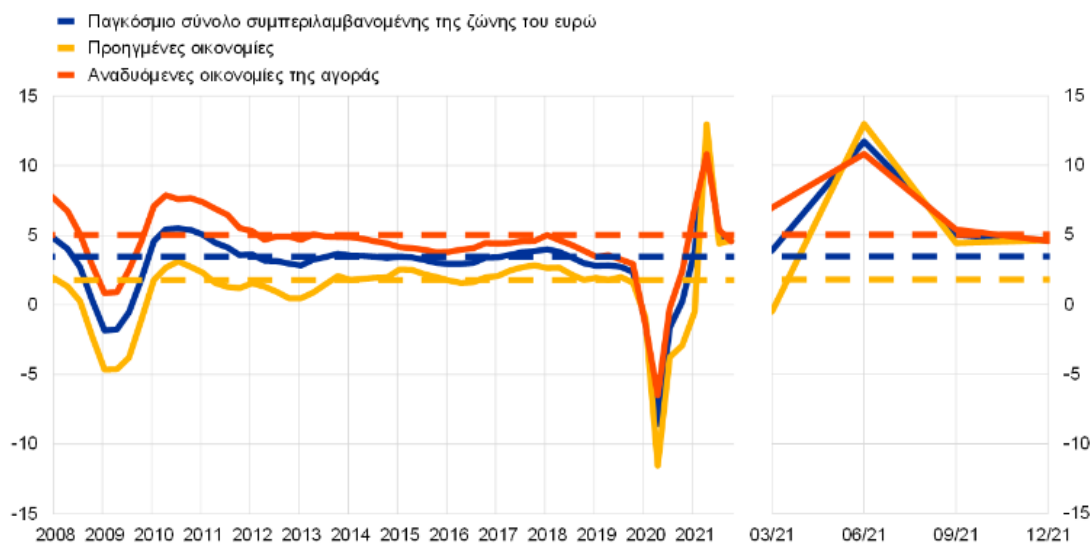
⁸ Πηγή:https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/visit-european-commission/visitors-centre/covid-19-measures_el

10, που παρουσιάζεται η αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου, παρατηρούμε ότι και εδώ η πανδημία παρουσίασε χειρότερα αποτελέσματα.

Διάγραμμα 8: Αύξηση του παγκόσμιου πραγματικού ΑΕΠ,

Αύξηση του παγκόσμιου πραγματικού ΑΕΠ

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές, τριμηνιαία στοιχεία)

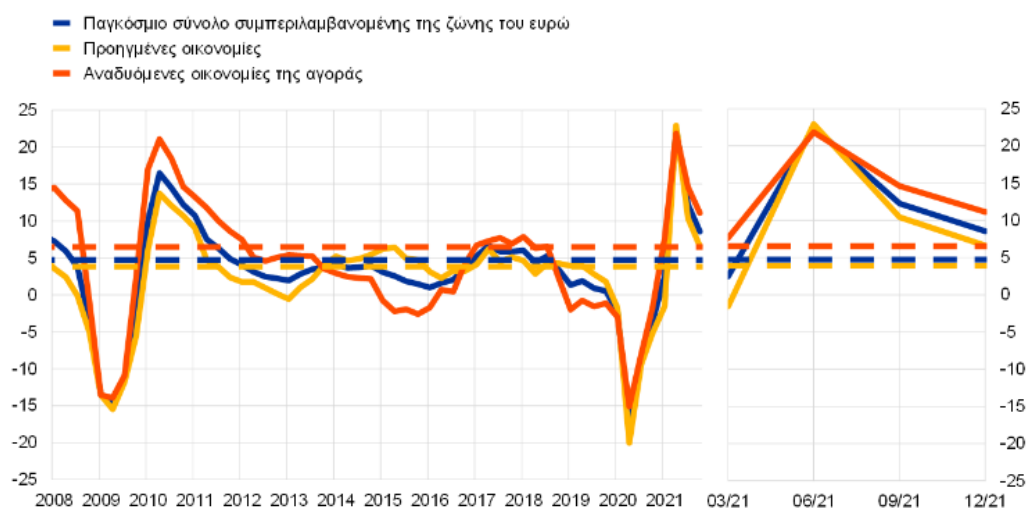

Πηγή: ecb.europa.eu

Διάγραμμα 9: Διάγραμμα 9: Αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου (όγκος εισαγωγών)

Αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου (όγκος εισαγωγών)

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές, τριμηνιαία στοιχεία)

Στο πίνακα 4, παρουσιάζεται ο αντίκτυπος της πανδημίας COVID-19 στην παγκόσμια οικονομία σε σύγκριση. Αυτό που παρατηρούμε, είναι πως οι επιπτώσεις της πανδημίας είναι πιο ισχυρές από την οικονομική ύφεση του 2008.

Πίνακας 1: Ο αντίκτυπος της COVID-19 στην παγκόσμια οικονομία σε σύγκριση με την οικονομική κρίση το 2009,

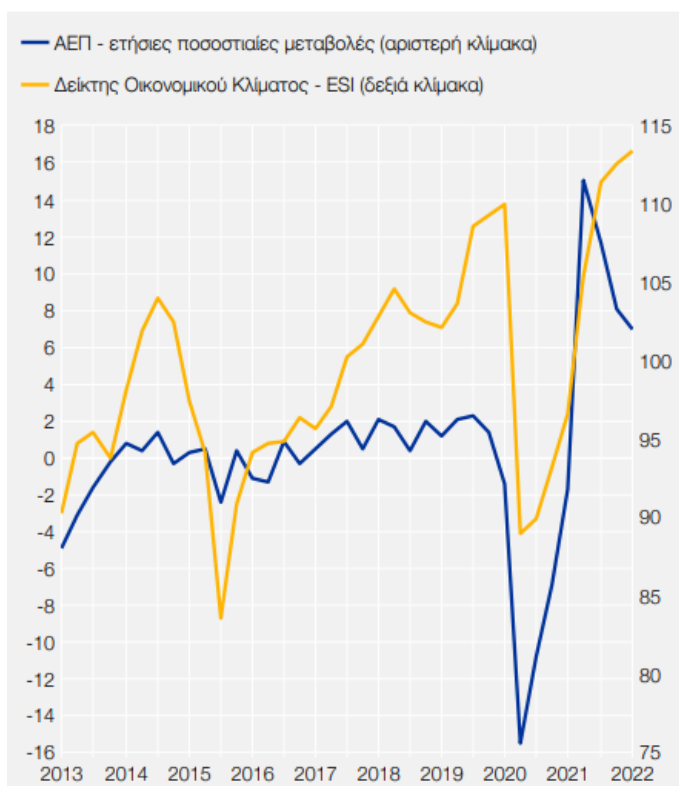
GDP growth rate	2008	2009	2019	2020	2021
World	3	-0.1	2.9	-3	5.8
China	9.7	9.4	6.1	1.2	9.2
Japan	-1.1	-5.4	0.7	-5.2	3
Korea	3	0.8	2	-1.2	3.4
United States	-0.1	-2.5	2.3	-5.9	4.7
ASEAN-5	5.4	2.5	4.8	-0.6	7.8
European Union	0.9	-4.2	1.7	-7.1	4.8
Africa	4.5	3.2	3.2	-1.7	4.6

Πηγή: (Μου, 2020)

Από τα παραπάνω δύο διαγράμματα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οικονομική κρίση του 2008 και η πανδημία το 2020 έχει επιφέρει πολύ μεγάλες αλλαγές στην οικονομία. Ας εξετάσουμε τώρα και την ελληνική οικονομία. Στο διάγραμμα 11, παρουσιάζεται ΑΕΠ και Δείκτης Οικονομικού κλίματος από το έτος 2015, έως το α εξάμηνο του 2022. Και εδώ η απότομη πτώση είναι σαφώς εμφανής.

Τέλος στο διάγραμμα 12, παρουσιάζεται η ιδιωτική κατανάλωση, το διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών, και ποσοστό αποταμίευσης. Αυτό που μπορούμε να σχολιάσουμε είναι πως το πραγματικό εισόδημα, ενώ φαινόταν να είχε αρχίσει μία αυξητική τάση, με την πανδημία συρρικνώθηκε, όπως επίσης, η πραγματική κατανάλωση είχε σχεδόν όμοια πορεία με το διαθέσιμο εισόδημα.

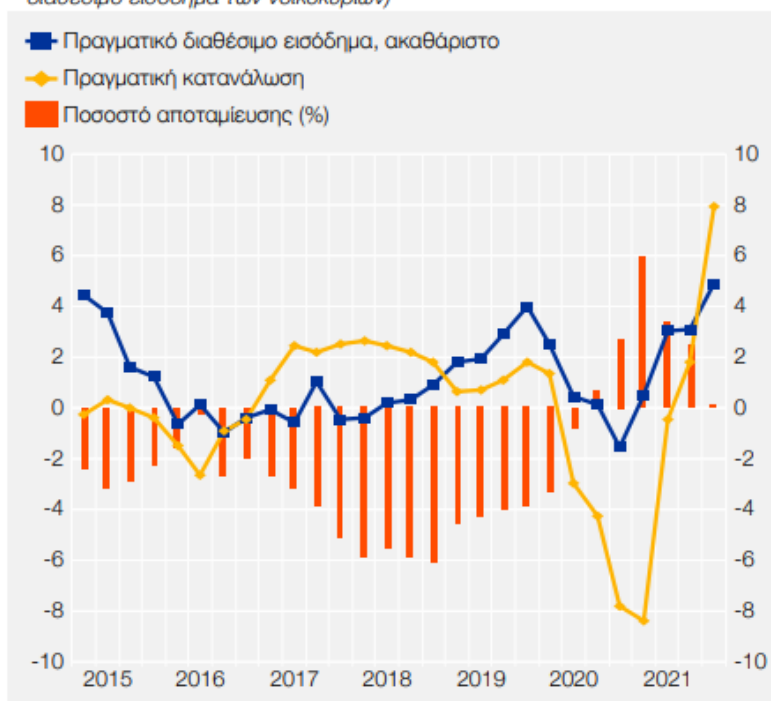
Διάγραμμα 10: Διάγραμμα 10: ΑΕΠ και Δείκτης Οικονομικού κλίματος

Πηγή: bankofgreece.gr

Διάγραμμα 11: Ιδιωτική κατανάλωση, διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών και ποσοστό αποταμίευσης,

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές για την ιδιωτική κατανάλωση και το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών)

Συνοψίζοντας λοιπόν στο πρώτο κεφάλαιο έγινε μία εκτενής αναφορά στην οικονομική κρίση που ταλανίζει την οικονομία τα τελευταία χρόνια. Όπως ήδη αναφέραμε οικονομική κρίση του 2008 άρχισε να φέρνει τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης το 2018 ενώ ταυτόχρονα το 2020 με τον ερχομό της πανδημίας υπήρχαν πάλι αναταραχές σε ολόκληρη οικονομία τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στην Ελληνική πραγματικότητα. Όλη αυτή η αναφορά έγινε με σκοπό να μπορέσει να ολοκληρωθεί η σωστή προσέγγιση της πτυχιακής μελέτης.

Ουσιαστικά συγκεκριμένη μελέτη αναφέρει την πορεία της αγοράς τροφίμων στο πλαίσιο της κρίσης. Για αυτό λοιπόν έγινε εκτενής αναφορά πάνω στο κομμάτι της κρίσης τόσο της οικονομικής ύφεσης το 2008 όσο και της οικονομικής κρίσης που προκάλεσε η πανδημία το τελευταίο χρόνο. Έχει τονιστεί ιδιαίτερος ότι οι επιπτώσεις της πανδημίας ακόμα αυτή τη στιγμή δεν μπορούν να εκτιμηθούν διότι αναμένονται να εμφανιστούν τα επόμενα χρόνια.

Έτσι λοιπόν αφού αναφέραμε την οικονομική κρίση στα κεφάλαια που ακολουθούν θα αναφέρουμε την αγορά τροφίμων, Με απώτερο σκοπό στο τελευταίο κεφάλαιο να γίνει μία πλήρη σύνοψη για την όλη πορεία μέχρι στιγμής την αγορά τροφίμων.

Κεφάλαιο 2°

2.1 Αγορά Τροφίμων – Θεωρητική Προσέγγιση

Στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας μελέτης θα γίνει μια πολύ σύντομη αναφορά στην βιομηχανία τροφίμων. Η βιομηχανία τροφίμων, στατιστικά πάντα εξετάζεται και με την βιομηχανία ποτών. Συνεπώς, από εδώ και πέρα, θα αναφερόμαστε στην βιομηχανία τροφίμων και Ποτών. Ο συγκεκριμένος κλάδος λοιπόν συγκροτεί έναν από τους μεγαλύτερους μεταποιητικούς κλάδους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αν εξεταστεί ως προς τον κύκλο εργασιών, την προστιθέμενη αξία, αλλά και τον αριθμό των επιχειρήσεων που αποτελείται, και σαφώς η απασχόλησης, σε αναλογία με τους υπόλοιπους σημαντικές κλάδους της ευρωπαϊκής οικονομίας.⁹

Στο πίνακα 5, αποτυπώνονται τα βασικά οικονομικά στοιχεία τροφίμων, Ποτών και Μεταποίηση, για το πώς διαμορφώθηκαν το έτος 2009, στην ευρωπαϊκή ζώνη. Επιπλέον στο σχήμα 2, αποτυπώνεται σχηματικά τα ποσοστά αυτά.

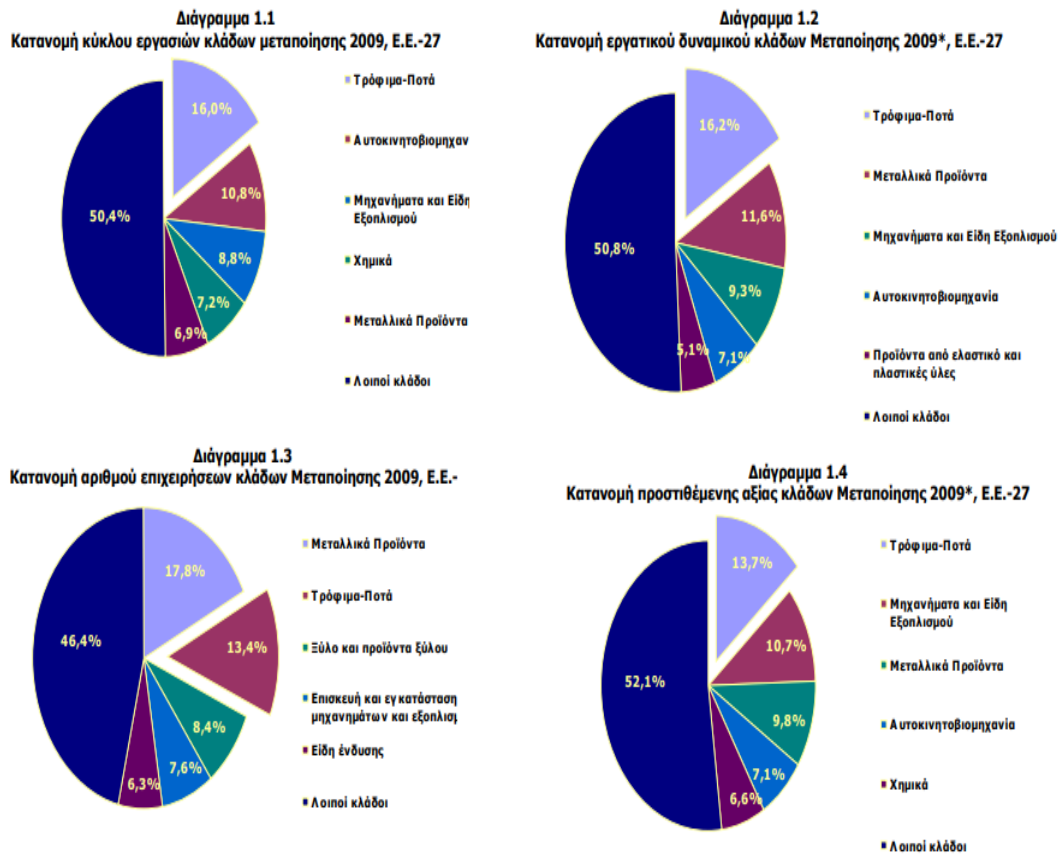
Πίνακας 1: Βασικά οικονομικά στοιχεία τροφίμων, Ποτών και Μεταποίηση

Οικονομικά στοιχεία	2009			% 2009/2008		
	Μεταποίηση	Τρόφιμα	Ποτά	Μεταποίηση	Τρόφιμα	Ποτά
Αριθμός επιχειρήσεων	2.039.235	251.249	22.748	-4,0%	-6,2%	-
Κύκλος εργασιών ¹	5.812.027	790.000	139.227	-18,6%	-6,7%	-4,7%
Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία ¹	1.396.136	158.000	-	-16,4%	-2,1%	-
Αριθμός εργαζομένων ¹	31,44	4,6	-	-4,6%	8,4%	-
Παραγωγικότητα εργασίας ανά εργαζόμενο ²	44	35	70	-13,7%	-7,9%	-1,4%
Μέσο κόστος προσωπικού ²	35	25	40	-1,1%	-1,6%	-
Ποσοστό μικτού λειτουργικού πλεονάσματος	7	8	-	-15,7%	5,6%	-

Πηγή: IOBE, (2011)

⁹ Πηγή: IOBE, (2011)

Σχήμα 3: Αποτύπωση ποσοστού συμμετοχής στο κλάδο τροφίμων στην ΕΕ,

Πηγή: IOBE, (2011)

Στο παραπάνω σχήμα λοιπόν μπορούμε εύκολα να συμπεράνουμε ότι ο κλάδος τροφίμων το 2009 στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατείχε ένα πολύ σημαντικό ποσοστό αν σκεφτεί κανείς ότι μέσα σε αυτό τον κλάδο εντάσσεται και η αυτοβιομηχανία και τα μηχανήματα εξοπλισμού. Συνεπώς μπορούμε να συμπεράνουμε ότι αποτελεί ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της οικονομίας. Ας εξετάσουμε τώρα του κλάδου τροφίμων στην Ελληνική πραγματικότητα.

Ο κλάδος των τροφίμων και ποτών, στην Ελλάδα, εντάσσεται στους πρωταρχικούς πυλώνες της ελληνικής οικονομίας. Αποτελεί ένα από τους βασικότερους μοχλούς ανάπτυξης και βελτίωσης της ελληνικής οικονομίας., αφού, όπως και στην ΕΕ, ο συγκεκριμένος κλάδος μπορεί να συγκαταλέγεται στους ισχυρότερους κλάδους της εγχώριας οικονομίας, με ισχυρή δυναμική ανάπτυξης, ανταγωνιστικότητα, σημαντικές επενδύσεις και εξωστρέφεια (IOBE, 2021). Αυτό μπορεί να αποτυπωθεί αριθμητικά στον πίνακα 6.

Πίνακας 1: Ενοποιημένος Ισολογισμός (βασικά μεγέθη) Κλάδου Τροφίμων-Ποτών

Λογαριασμοί Ισολογισμών

Έτη	Σύνολο Ενεργητικού	Ιδιά Κεφάλαια	Υποχρεώσεις
2006	14.304.479	6.754.357	7.550.122
2007	15.220.178	6.979.416	8.240.762
2008	16.646.233	7.422.321	9.223.912
2009	12.935.848	7.011.013	5.924.835
2010	14.075.175	7.040.990	7.034.185
2011	12.782.439	6.811.450	5.970.989
2012	13.161.000	5.122.720	8.038.280
2013	12.840.000	5.072.000	7.768.000
2014	12.322.000	4.539.000	7.783.000
2015	12.644.000	4.719.000	7.925.000
2016	11.989.000	4.393.500	7.595.500
2017	13.912.400	5.429.600	8.482.800
2018	11.925.100	4.736.600	7.188.500

Λογαριασμοί Καταστάσεων Αποτελεσμάτων χρήσης

Έτη	Κύκλος Εργασιών	Κόστος Πωληθέντων	Μικτά Κέρδη	Καθαρά κέρδη προ φόρων
2006	11.119.000	8.368.659	2.750.341	491.073
2007	12.413.000	9.388.020	3.024.980	597.003
2008	13.493.000	8.748.979	3.291.593	567.960
2009	13.264.000	8.200.004	2.972.457	335.932
2010	13.189.900	8.224.479	2.978.492	-235.589
2011	13.240.900	10.634.577	2.606.323	-96.786
2012	13.246.400	10.438.250	2.808.150	-56.350
2013	13.422.500	10.542.375	2.880.125	59.500
2014	14.921.700	12.086.700	2.835.000	140.000
2015	15.006.800	12.042.800	2.964.000	184.800
2016	14.665.300	11.871.900	2.793.400	303.500
2017	15.262.700	12.471.200	2.791.500	446.200
2018	15.589.100	12.776.900	2.812.200	378.500

Πηγή IOBE, 2021

Σε αυτό το σημείο, θα αναφέρουμε πως, δεν θα σχολιαστεί στο συγκεκριμένο κεφάλαιο η πορεία, αφού στα επόμενα θα γίνει εκτενής αναφορά, ωστόσο, για να κατανοήσουμε την σπουδαιότητα αυτού του κλάδου, πρέπει να αναφέρουμε, πως απαρτίζουν το 28,5% του αθροίσματος των επιχειρήσεων μεταποίησης (κατά το έτος 2018), και υπάγονται στην ανώτατη θέση αναμεταξύ στους κλάδους της μεταποίησης.

Το έτος 2018, ο κλάδος είχε για καθολικό κύκλο εργασιών 15,58 δισ. € συνεισφέροντας κατά 8,4 %, επί του συνόλου του ΑΕΠ των 184,7 δισ. €, ενώ ταυτόχρονα το σύνολο των εργαζομένων στον κλάδο για το ίδιο έτος ξεπερνά τις 124 χιλιάδες. Όλα αυτά αποτυπώνονται στο πίνακα 7.¹⁰

Πίνακας 1: Βασικά μεγέθη κλάδου Τροφίμων ποτών σε εκατ. €,

¹⁰ Πηγή: IOBE, (2021)

Έτος	Πωλήσεις (εκατ. €)	Μικτό Κέρδος (εκατ. €)	Λειτουργικό αποτέλεσμα / Πωλήσεις	Ποσοστό απόδοσης Επενδύσεων	Κόστος Μισθοδοσίας (εκατ. €)	Αριθμός Προσωπικού
2006	9.300	275	10,10%	15,20%	1.390	91.945
2007	10.361	302	11,70%	17,50%	1.355	91.847
2008	11.351	337	12,80%	20,20%	1.496	91.232
2009	11.101	366	15,20%	16,70%	1.667	81.219
2010	11.138	325	14,00%	14,00%	1.757	84.276
2011	11.311	300	12,60%	10,50%	1.676	79.933
2012	11.511	392	11,10%	9,60%	1.627	78.424
2013	11.648	340	9,60%	10,40%	1.494	78.040
2014	13.080	746	8,20%	15,00%	1.573	102.129
2015	13.158	791	8,30%	14,80%	1.589	99.482
2016	12.807	850	6,80%	15,20%	1.657	105.979
2017	13.342	734	8,10%	14,70%	1.703	111.039
2018	13.731	795	8,30%	12,00%	1.783	124.921

Πηγή ΙΟΒΕ, (2021)

Όλα τα παραπάνω αποτελούν τεκμήρια για το πόσο σημαντικός είναι ο κλάδος αγοράς τροφίμων τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Όπως ήδη αναφέραμε δεν έχει γίνει καμία ανάλυση σχετικά με την πορεία της αγοράς τροφίμων διότι αυτό θα γίνει στο κεφάλαιο που ακολουθεί. Ουσιαστικά σκοπός του συγκεκριμένου κεφαλαίου ήταν αποκλειστικά το να παρουσιαστεί η αγορά αυτή και να κατανοήσουμε πόσο σημαντική συμβολή έχει στην οικονομία.

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα δούμε πόσο έχει επηρεαστεί στη διάρκεια τόσο της οικονομικής ύφεσης του 2018 όσο και στην εμφάνιση της πανδημίας.

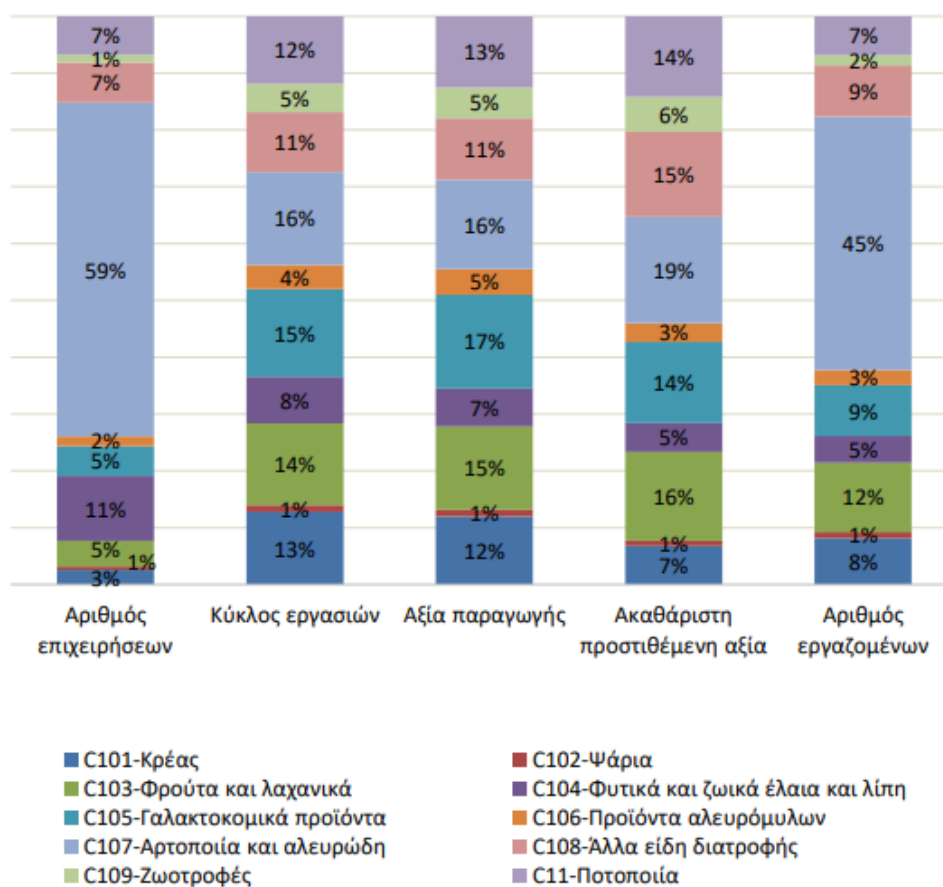
Κεφάλαιο 3^ο

3.1 Πορεία Αγοράς τροφίμων

Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε την πορεία της αγοράς τροφίμων στην πάροδο της κρίσης βασισμένη στην μελέτη του Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών.

Το πρώτο στοιχείο που θα παρουσιαστεί είναι η ποσοστιαία κατανομή των κλάδων που απαρτίζει ο συνολικός κλάδος τροφίμων στη βιομηχανία τροφίμων. (εικόνα 1)

Εικόνα 1: Ποσοστιαία κατανομή του κλάδου τροφίμων,

Πηγή: IOBE (2020)

Αυτό που παρατηρούμε είναι πως το μεγαλύτερο ποσοστό σε αριθμό επιχειρήσεων κατέχει ο κλάδος αρτοποιία και αλευρώδη με ποσοστό περίπου 60% και στη συνέχεια είναι ο κλάδος με τα φυτικά έλαια και λίπη στο ποσοστό 11%. Η προσφορά του κύκλου εργασιών εδώ η πίτα είναι τελείως διαφορετικά χωρισμένη τη μεγαλύτερη μερίδιο πάλι το έχει αρτοποιία αλλά ακολουθούν τα γαλακτοκομικά προϊόντα τα φρούτα και τα λαχανικά με το μικρότερο ποσοστό να κατέχει τα ψάρια. Σχεδόν ίδια είναι και η εικόνα στην αξία παραγωγής ενώ η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία διαφοροποιείται ελάχιστα. Τέλος όσον αφορά τον αριθμό των εργαζομένων και εδώ πάλι στην αρτοποιία ασχολείται περίπου το 50% των εργαζομένων και στη συνέχεια είναι τα φρούτα με τα λαχανικά και τα άλλα είδη διατροφής και τα γαλακτοκομικά προϊόντα . Τα παραπάνω στοιχεία είναι μετρήσεις της eurostat του έτους 2018.¹¹

Ας εξετάσουμε τώρα την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της αγοράς τροφίμων. Στον πίνακα 8 αποτυπώνονται αυτές οι αλλαγές. Παρατηρείται σχεδόν ανοδική πορεία σε όλους τους κλάδους οπου απαρτίζουν το κλάδο τροφίμων.

Πίνακας 1: Ετήσια μεταβολή βασικών μεγεθών στο κλάδο τροφίμων, για το έτος 2018, σε σύγκριση με το 2017

Κλάδος	Αριθμός επιχειρήσεων	Κύκλος εργασιών	Αξία παραγωγής	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία	Αριθμός εργαζομένων
Τρόφιμα και Ποτά	↓ -1,0%	↑ 2,1%	↑ 4,1%	↑ 4,9%	↑ 12,1%
Τρόφιμα	↓ -0,9%	↑ 2,9%	↑ 5,9%	↑ 4,5%	↑ 12,5%
Κρέας	↑ 1,5%	↑ 6,1%	↑ 5,0%	↓ -27,0%	↑ 12,5%
Ψάρια	↑ 11,1%	↓ -5,5%	↓ -2,5%	↑ 2,9%	↑ 2,2%
Φρούτα και λαχανικά	↑ 0,4%	↑ 7,3%	↑ 12,4%	↑ 0,7%	↑ 6,2%
Φυτικά και ζωικά έλαια και λίπη	↓ -1,4%	↓ -0,9%	↓ -2,1%	↓ -14,5%	↑ 9,5%
Γαλακτοκομικά προϊόντα	↑ 0,4%	↑ 3,4%	↑ 2,1%	↑ 3,7%	↑ 2,7%
Προϊόντα αλευρόμυλων	↑ 3,0%	↑ 0,3%	↑ 2,9%	↓ -3,6%	↑ 9,0%
Αρτοποιία και αλευρώδη	↓ -1,7%	↑ 1,9%	↑ 2,7%	↑ 0,4%	↑ 19,2%
Άλλα είδη διατροφής	↑ 1,0%	↑ 0,9%	↑ 8,0%	↑ 27,3%	↑ 4,3%
Ζωοτροφές	↑ 0,9%	↑ 0,3%	↑ 28,6%	↑ 113,4%	↑ 19,2%
Ποτοποιία	↓ -2,0%	↓ -3,3%	↓ -7,1%	↑ 7,5%	↑ 6,6%

Αντίστοιχα στον πίνακα 9, παρουσιάζεται μια σύγκριση των τροφίμων ανά κλάδο τόσος στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρωπαϊκή ένωση.

¹¹ Πηγή: IOBE, 2020

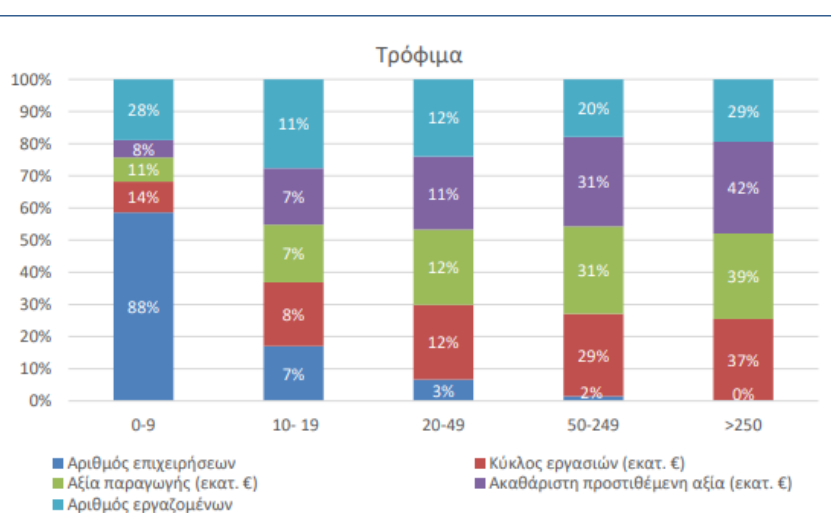
Πηγή: IOBE, 2020

Κλάδος	ΕΕ-27	Ευρωζώνη - 19	Ελλάδα
Μεταποίηση	↓ -8,5	↓ -9,2	↓ -1,6
Τρόφιμα	↓ -2,2	↓ -2,5	↓ -2,5
Κρέας	↓ -3,2	↓ -3,2	↓ -7,5
Ψάρια	↑ 1,3	↑ 0,5	↓ -7,1
Φρούτα και λαχανικά	↓ -3,2	↓ -3,3	↑ 1,2
Φυτικά και ζωικά έλαια και λίπη	↓ -3,3	↓ -3,2	↓ -3,3
Γαλακτοκομικά προϊόντα	↑ 0,9	↑ 0,9	↑ 4,0
Προϊόντα αλευρόμυλων	↓ -1,3	↓ -1,4	↑ 2,1
Αρτοποιία και αλευρώδη	↓ -5,3	↓ -5,2	↓ -9,9
Άλλα είδη διατροφής	↓ -3,0	↓ -3,0	↓ -2,4
Ζωοτροφές	↑ 1,8	↑ 1,8	↑ 9,7
Ποτοποιία	↓ -8,7	↓ -9,3	↓ -12,0

Μια πολύ σημαντική πληροφορία απεικονίζεται στην εικόνα 2, όπου μπορούμε να

Πίνακας 1: Ποσοστιαία Μεταβολή στον Δείκτη Όγκου Παραγωγής για το έτος 2019/2020

Εικόνα 2: Διαρθρωτικά στοιχεία στο κλάδο τροφίμων

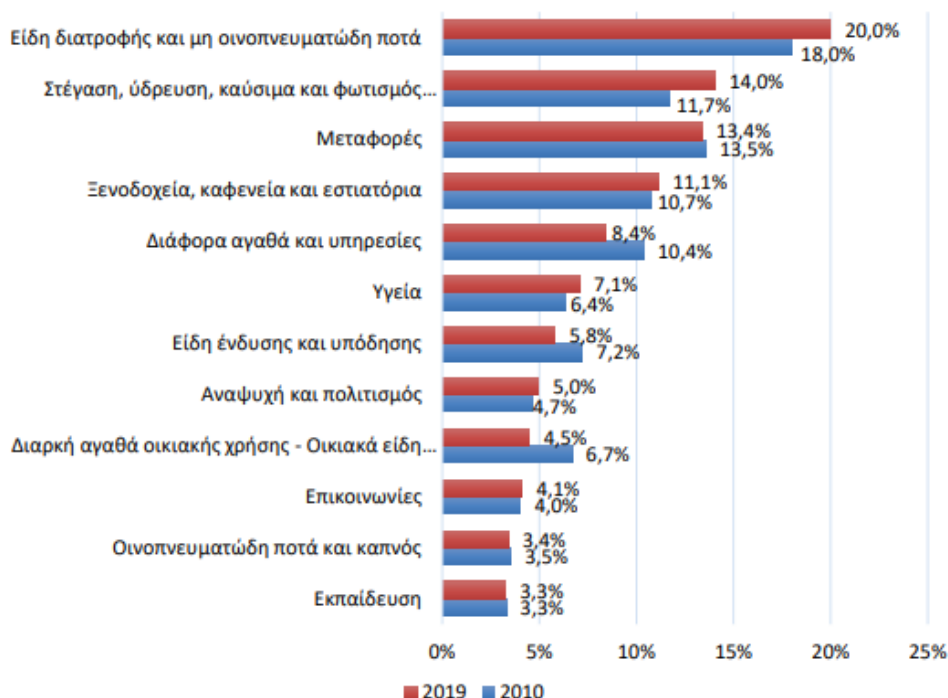

Αυτό που μπορούμε να διακρίνουμε είναι ότι οι επιχειρήσεις στον κλάδο τροφίμων από 0 έως 9 εργάτες, έχουν το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων

ωστόσο, ο κύκλος εργασιών είναι πολύ μικρό συγκριτικά με το ποσοστό των επιχειρήσεων η αξία παραγωγής είναι κοντά στο 11% ενώ η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία είναι και αυτή πολύ μικρή. Το πολύ σημαντικό είναι πως οι επιχειρήσεις με εργαζόμενους από 250 και πάνω είναι μόλις 1% ο κύκλος εργασιών του φτάνει το 40% και η αξία προστιθέμενης παραγωγής κοντά στο 40% και ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ξεπερνά και αυτή το 40%.

Με απλά λόγια αυτό το διάγραμμα αποτυπώνει το γεγονός ότι είμαι μεγάλης επιχείρησης έχω ένα πολύ μικρό ποσοστό στο κλάδο ωστόσο έχουν πολύ μεγάλο επηρεασμό τόσο στην αξία παραγωγής όσο και στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία. Παρακάτω θα γίνει μία αναφορά σε ένα κόμμα παράγωγα που είναι η κατανομή δαπανών στα νοικοκυριά. Στο διάγραμμα 13 παρουσιάζεται κατανομή μην απαντήσεις νοικοκυριών ένα σκοπό κατανάλωσης σε σύγκριση δύο ετών του 2010 και του 2019 αυτό που μπορούμε να διακρίνουμε είναι ότι τα είδη διατροφής και μία οινοπνευματώδη ποτά έχουν μία πολύ μικρή αύξηση το 2019. Αυτό είναι ένα πρώτο σημάδι ότι μέσα στην κρίση τα ίδια τροφής δεν είχαν ραγδαίες μεταβολές.

Διάγραμμα 12: Κατανομή δαπάνης των νοικοκυριών

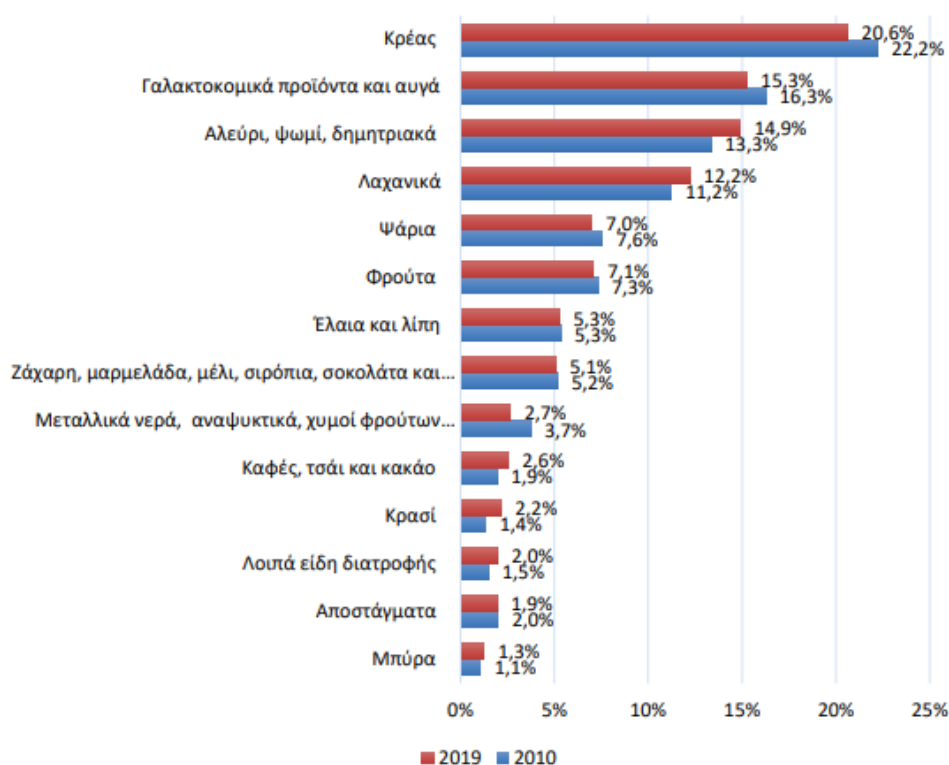

Πηγή: ΕΟΠ,ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE

Πηγή: IOBE, (2021)

Σκόπιμο θα ήταν να παρουσιάσουμε και την κατανομή δαπάνης νοικοκυριών ανά σκοπό κατανάλωσης και εδώ τα αποτελέσματα μας δείχνουν ότι τόσο πριν όσο και μετά την οικονομική κρίση του 2018 δεν υπήρξαν ραγδαίες μεταβολές και πολλές αυξομειώσεις είναι πρώτη παρατήρηση που μπορούμε να πούμε είναι ότι μειώθηκε η κατανάλωση του κρέατος το 2019 σύγκριση με το 2010 (διάγραμμα 14).

Διάγραμμα 13: Κατανομή δαπάνης νοικοκυριών ανά σκοπό κατανάλωσης

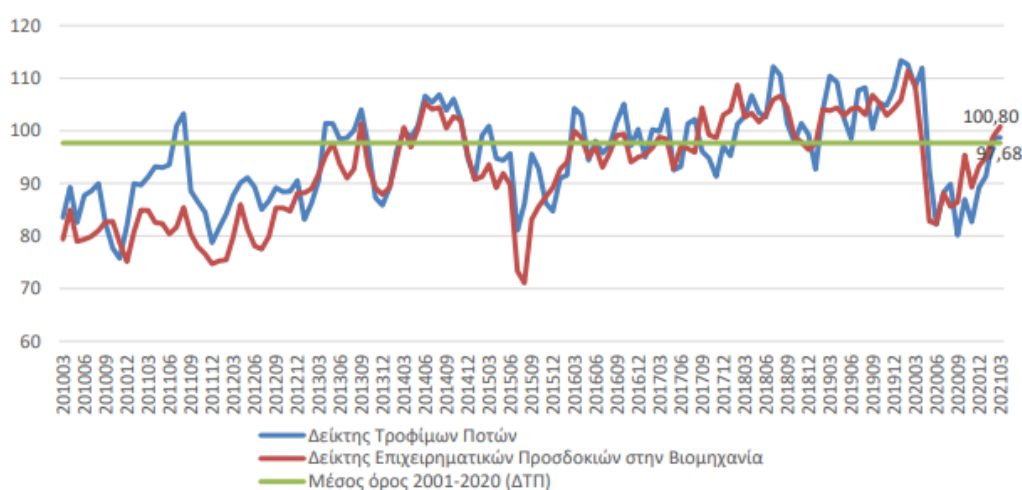

Το επόμενο διάγραμμα 14, που ακολουθεί είναι η αποτύπωση του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία και στη βιομηχανία τροφίμων. Πρόκειται για μία σύγκριση τριμήνων από το πρώτο τρίμηνο του 2010 έως το πρώτο τρίμηνο του 2021.

Αυτό που μπορούμε να διακρίνουμε είναι ότι υπήρξε μία πτώση των επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία κατά το 2015. Ωστόσο αυτό που παρατηρούμε είναι ότι ο δείκτης τροφίμων και ποτών είναι πάντοτε υψηλότερος στην

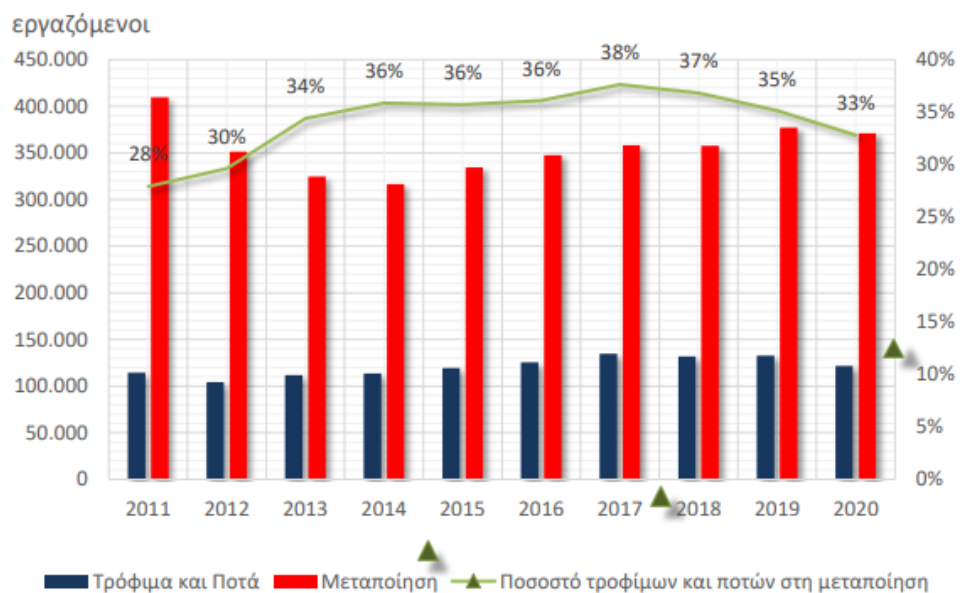
πάροδο των χρόνων σε σχέση με τον γενικό δείκτη με τη μόνη καταγραφή να γίνεται το δεύτερο τρίμηνο του 2020 όπου είχαμε και τις επιπτώσεις της πανδημίας. Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι μετά το 2016 ο δείκτης είχε θετικό πρόσημο συνεχή και έπεσε με την εμφάνιση του κορονοϊού τον Μάρτιο του 2020.

Διάγραμμα 14: Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία και την βιομηχανία τροφίμων.

Ένα ακόμα κομμάτι που θα εξετάσει συγκεκριμένη πτυχιακή μελέτη στο για την πορεία της αγοράς τροφίμων στο πλαίσιο της κρίσης είναι η απασχόληση του κλάδου τροφίμων. Στο διάγραμμα 16 παρουσιάζεται η απασχόληση για το ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο της μεταποίησης το σχήμα αυτό δείχνει ότι τα τρόφιμα κατέχουν αρκετά μεγάλο ποσοστό εργατικού δυναμικού στο κλάδο της μεταποίησης. Τα ποσοστά αυτά το 2011 ήταν 28% ενώ το μέγιστο ποσοστό 2017 που άγγιξε το 38% το 2020 το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο 33%. Αυτό το διάγραμμα μας λέει ότι παραπάνω από το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού της μεταποίησης εργάζεται στο κλάδο τρόφιμα και ποτά.

Διάγραμμα 15: Ποσοστά Απασχόληση και συμμετοχής του συνόλου στην μεταποίηση,

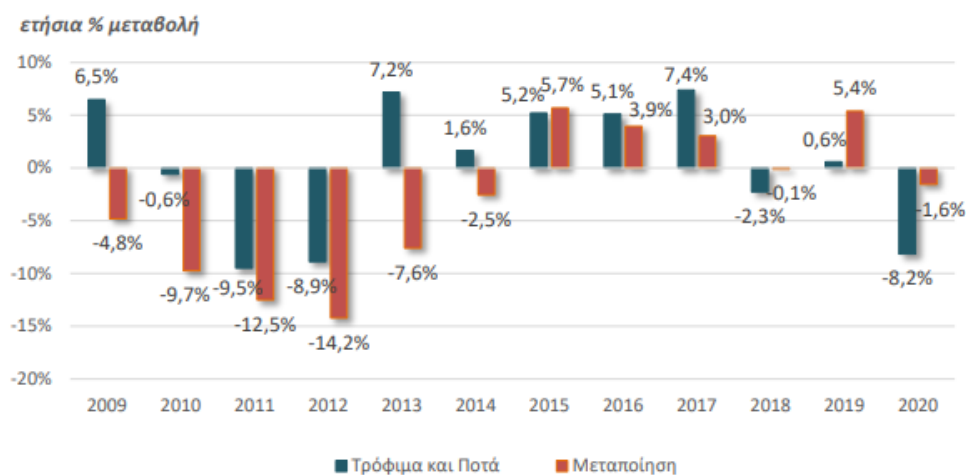

Πηγή: IOBE, 2021

Στη συνέχεια σκόπιμο θα ήταν να παρουσιαστούν οι ετήσιες μεταβολές σε ποσοστά στη μεταποίηση συγκριτικά με το κλάδο τροφίμων, τα έτη 2009 έως 2020.

Αυτό λοιπόν που παρατηρούμε στο διάγραμμα 17, είναι ότι ο κλάδος της

Διάγραμμα 16: Οι ετήσιες μεταβολές σε ποσοστά στη μεταποίηση συγκριτικά με το κλάδο τροφίμων, τα έτη 2009 έως 2020

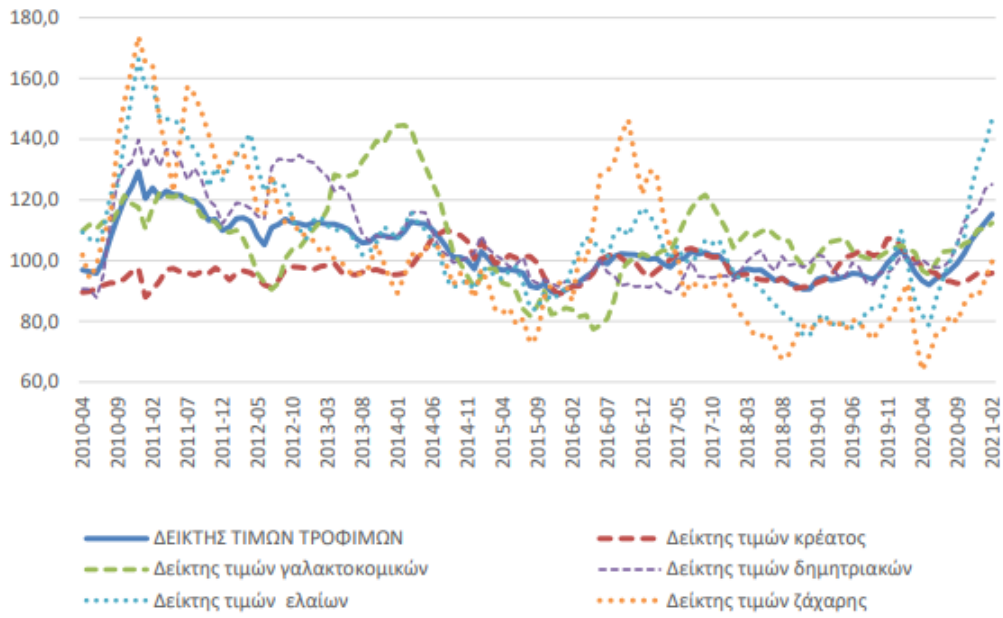

Πηγή: IOBE (2021)

του εργατικού δυναμικού. Το έτος 2009 παρατηρούμε ότι ενώ στον κλάδο της μεταποίησης υπήρξε μία πτώση του εργατικού δυναμικού κατά 5% περίπου, στο κλάδο των τροφίμων υπήρξε αύξηση συνέβη αυτό και το 2013 ακόμα στα χρόνια της κρίσης, παρατηρούμε ότι οι επιπτώσεις στο εργατικό δυναμικό στη μεταποίηση ήταν πιο ισχυρές σε σχέση με το εργατικό δυναμικό που ασχολούνταν στον κλάδο των τροφίμων και των ποτών αξιοσημείωτη. Ωστόσο είναι η μεταβολή που παρατηρούμε το 2020 βλέπουμε στο κλάδο της μεταποίησης καταγράφηκε περίπου 2% μείωση στο κλάδο των τροφίμων και των ποτών η πτώση αυτή ήταν 8,2% είναι ίσως η μοναδική φορά που υπάρχει τόσο μεγάλη διαφορά στο κλάδο αυτό.

Συνεχίζοντας την ανάλυση, θα εξετάσουμε τον κλάδο τροφίμων ως προς τους δείκτες τιμών. Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζει και το διάγραμμα 18, όπου απεικονίζει τους διεθνείς δείκτες τιμών σε βασικά είδη τροφίμων από το 2010 έως το 2021.

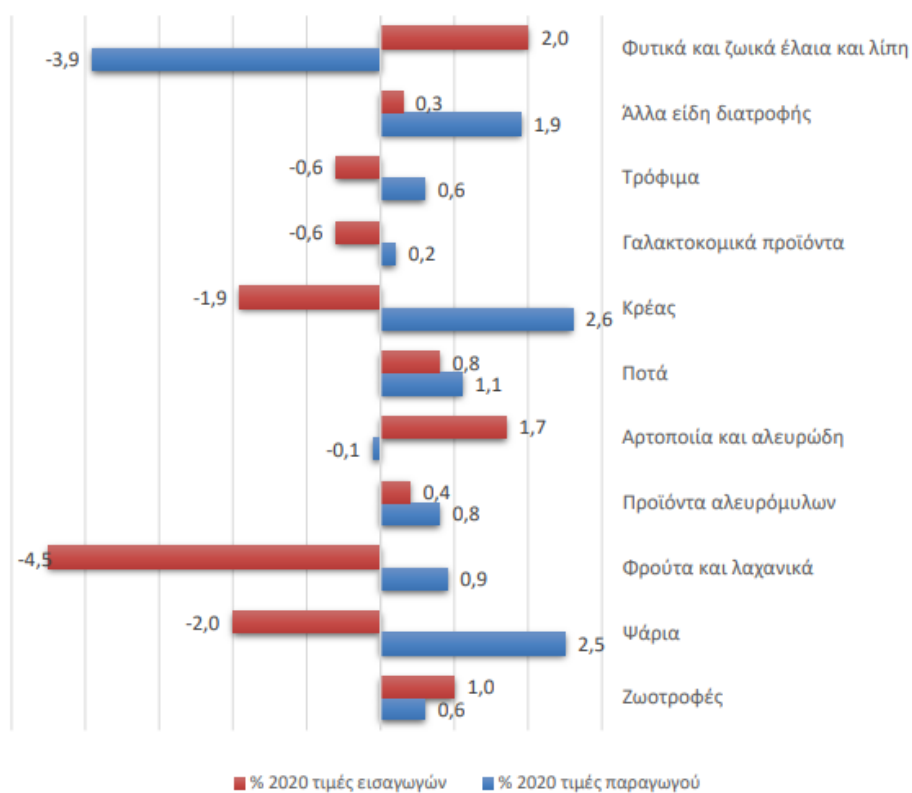
Διάγραμμα 17: Διεθνείς δείκτες τιμών σε βασικά είδη τροφίμων από το 2010 έως το 2021

Πηγή: ΙΟΒΕ (2021)

Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι πως ο δείκτης τιμών των τροφίμων από το 2010 μέχρι και κοντά στο 2015 είχε πτωτική πορεία ενώ ο δείκτης γαλακτοκομικών είχε μία τελείως διαφορετική πορεία με τις αυξομειώσεις όπως και ο δείκτης τιμών της ζάχαρης και των δημητριακών. Όπως όλα τα διαγράμματα έτσι και σε αυτό παρατηρούμε ότι το 2020 μέχρι και τον δεύτερο του 2021 ο δείκτης τιμών των τροφίμων αλλά και όλοι οι δείκτες γενικότερα είχαμε μία πολύ μεγάλη και αυξητική τάση. Συνεπώς αναμένουμε νέες μελέτες για να δούμε πού ακριβώς θα φτάσει αυτή η αύξηση και αν θα μπορέσει να πλησιάσει την αύξηση του 2010.¹²

Διάγραμμα 18: Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές στο δείκτη τιμών παραγωγού, και στο δείκτη τιμών εισαγωγών της Ελλάδας στους κλάδους των τροφίμων

Πηγή: IOBE (2021)

¹²

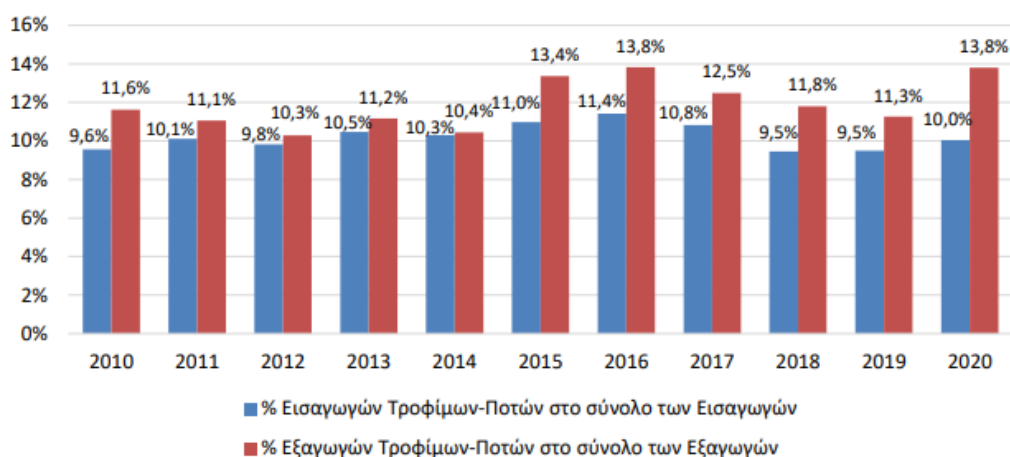
Πηγή: IOBE, 2021

Στο διάγραμμα 19, παρουσιάζονται οι ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές στο δείκτη τιμών παραγωγού, και στο δείκτη τιμών εισαγωγών της Ελλάδας στους κλάδους των τροφίμων.

Μεγάλες διαφορές παρατηρούμε στα φυτικά και ζωικά έλαια και λίπη οι τιμές των εισαγωγών αυξήθηκαν κατά 2% το έτος 2020 ενώ οι τιμές του παραγωγού το ίδιο έτος μειώθηκαν κοντά στο 4% ενώ αντίθετη πορεία είχαν τα φρούτα και τα λαχανικά οι τιμές των εισαγωγών μειώθηκαν κατά 4,5% ενώ αυξήθηκαν οι τιμές για τους παραγωγούς αυτή ουσιαστικά είναι και η μεγαλύτερη διαφορά που παρατηρείται στον διάγραμμα όπως και στο κρέας και στα ψάρια.

Στη συνέχεια εξετάζεται συμμετοχή μεταποίησης τροφίμων και ποτών στο σύνολο των εξαγωγών –εισαγωγών 2020 (εκατ. €)

Διάγραμμα 19: Διάγραμμα 19: Συμμετοχή μεταποίησης τροφίμων και ποτών στο σύνολο των εξαγωγών –εισαγωγών 2020 (εκατ. €)

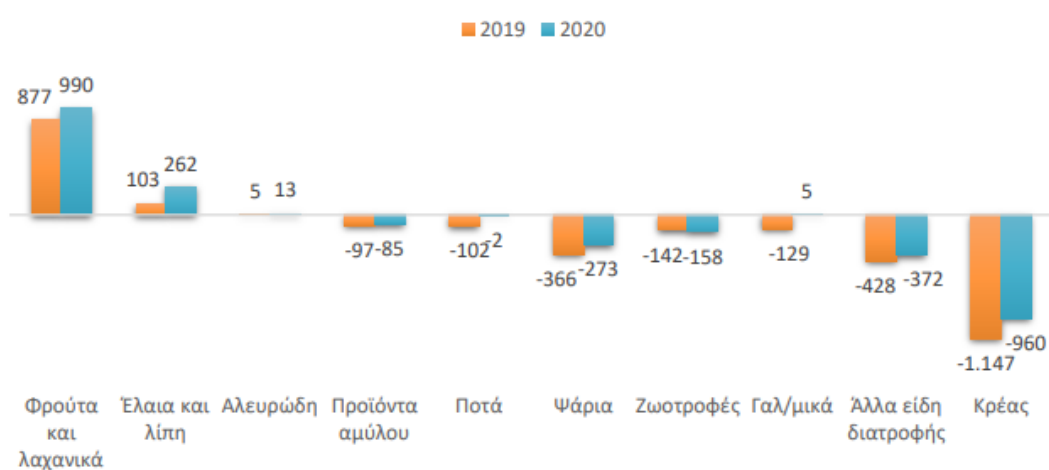
Το συγκεκριμένο διάγραμμα πάλι παρουσιάζεται τελευταία δεκαετία τις εισαγωγές και τις εξαγωγές τροφίμων ως σύνολο εισαγωγών και εξαγωγών. Μία πρώτη ματιά μπορούμε να συμπεράνουμε πως οι εξαγωγές είναι ελάχιστα πιο υψηλές, σε σχέση με τις εισαγωγές τροφίμων και ποτών και αυτό είναι ένα σημαντικό στοιχείο.

Αν και θα πρέπει εισαγωγές θεωρητικά να είναι πολύ λιγότερες και να μην πλησιάζουν το επίπεδο των εξαγωγών. Το 2020 και το 2016 παρατηρείται το

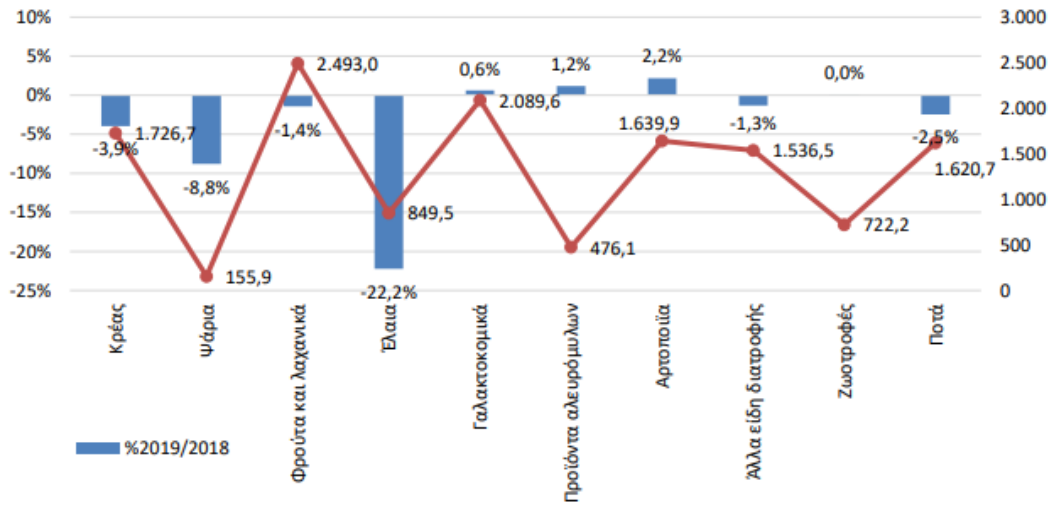
μεγαλύτερο ποσοστό εξαγωγών τροφίμων ενώ το 2018 και 2019 παρατηρείται το μικρότερο ποσοστό.

Στο διάγραμμα 21 παρουσιάζεται το εμπορικό ισοζύγιο των κλάδων μεταποίησης τροφίμων για τα έτη 2019 – 2020. Το μόνο που παρουσιάζει θετικό πρόσημο είναι το εμπορικό ισοζύγιο των φρούτων και των ελαίων, ενώ το μεγαλύτερο αρνητικό το παρουσιάζει το κρέας.

Διάγραμμα 20: Εμπορικό ισοζύγιο κλάδων μεταποίησης τροφίμων (εκατ.€)

Τέλος θα κύκλος εργασιών στους κλάδους των τροφίμων, σε σύγκριση των ετών 2019/2018, όπου και εδώ παρατηρείται παρόμοια αποτελέσματα.

3.2 Πανδημία και βιομηχανίες Τροφίμων

Στο σημείο αυτό θα παρουσιαστεί μια ερευνά που σχετίζεται με τον αντίκτυπο του COVID-19 στο λιανικό εμπόριο τροφίμων, και στις υπηρεσίες τροφίμων, που πραγματοποιήθηκε στο Καναδά. Πρόκειται για τις πρώτες μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί με σκοπό να αποτυπωθούν οι επιπτώσεις της πανδημίας στον κλάδο των τροφίμων. Η συγκεκριμένη μελέτη πραγματοποιήθηκε στον Καναδά. Έχει πραγματοποιήσει λοιπόν ο συγγραφές Goddard, E. (2020), μια μελέτη πρόβλεψης με το τι επρόκειτο να γίνει τις δαπάνες τροφίμων, αφού όπως αναμένεται η οικονομία πρόκειται να επηρεαστεί από την πανδημία.

Αναφέρει χαρακτηριστικά πως δεν είναι εύκολο να προβλεφθεί με ακρίβεια τι μπορεί να συμβεί στους τομείς των υπηρεσιών τροφίμων και του λιανικού εμπορίου τροφίμων, διότι ο Καναδάς είναι σε φάση ανάκαμψης από τις οικονομικές επιπτώσεις της επιδημίας COVID-19. Η εισοδηματική ελαστικότητα της ζήτησης για αγορές τροφίμων σε εστιατόρια πιο ελαστικές από παρόμοιες ελαστικότητας για αγορές τροφίμων από το σπίτι. Στον πίνακα 10, προβλέπει τον ενδεχόμενο αντίκτυπο της επιδημίας COVID-19 στα ενδεχόμενα έξοδα για τρόφιμα συνολικά και ανά τμήμα.¹³

Πίνακας 1: Αποτελέσματα έρευνας

	Προσδοκίες εισοδήματος	Δαπάνες τροφίμων	Μερίδιο των δαπανών για φαγητό μακριά από το σπίτι	Μερίδιο των δαπανών για τρόφιμα στο σπίτι
Εκτιμώμενες εισοδηματικές ελαστικότητες ζήτησης 1997-2017		0,17	1.36	-0,41
2020	-7%	-1,19%	-9,52%	2,87%
2021	-3%	-0,51%	-4,08%	1,23%
Το 2017 δισεκατομμύρια δολάρια				
2020		-77	-186	128
2021		-33	-80	56

¹³ Πηγή: Goddard, E. (2020).

Οι προβλέψεις του παραπάνω άρθρου προμηνύουν ότι η πανδημία ίσως επιφέρει επιπτώσεις στο κλάδο των τροφίμων. Συνεχίζοντας την βιβλιογραφική ανασκόπηση, ο James Rude (2020), προσπάθησε να αποτυπώσει τις επιπτώσεις που μπορεί να επιφέρει η πανδημία στο τομέα το βόιο κρέατος. Η θέση του συγκεκριμένου συγγραφέα είναι ξεκάθαρη αφού αναφέρει πως οι επιπτώσεις της πανδημίας θα επηρεάσει το συγκεκριμένο τομέα. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι το 2003 υπήρξε μία αναδιάρθρωση της βιομηχανίας στο κλάδο του κρέατος ενώ τώρα ο κλάδος πρέπει να προσαρμοστεί σε ένα νέο σοκ της πανδημίας.

Αναφέρει επιπλέον πως η ανάκαμψη που θα προέρθει από την πανδημία θα έχει σχήμα V, πέραν τούτου είναι δυσεπίτευκτο να προσδιοριστεί τι μπορεί να συμβεί στη ζήτηση των καταναλωτών μετά την ύφεση του COVID-19, διότι οι καταναλωτικές συνήθειες και τα αγοραστικά πρότυπα, υπάρχει περίπτωση να μην επηρεαστούν. Αλλά υπάρχουν και ενδείξεις πως η περίοδος βαθιάς προσαρμογής ίσως να μεταβάλει τα πρότυπα καταναλωτικής συμπεριφοράς και αυτό σίγουρα θα επιφέρει αλλαγές στην δομή της αγοράς των τροφίμων.¹⁴

Και μετά δύο άρθρα συμπεραίνουν, πως η πανδημία σίγουρα θα επιφέρει επιπτώσεις στον κλάδο των τροφίμων. Ουσιαστικά η πορεία της αγοράς τροφίμων μέσα στο στη πανδημία σίγουρα έχει φέρει τρομερές αλλαγές. Πολλές μελέτες έχουν αναφέρει ότι υπήρξε ένα αρχικό σοκ οι αγορές είχαν εκτιναχθεί ωστόσο με διάφορες μελέτες αν συνδυαστούν το εισόδημα των καταναλωτών έχει επηρεαστεί και η ιδιωτική κατανάλωση οπότε αυτό θα έχει σίγουρα αντίκτυπο και στα τρόφιμα. Μέχρι στιγμής οι εκτιμήσεις δεν μπορούν να προσδιορίσουν τι επιπτώσεις θα έχει διότι αυτή τη στιγμή να μην έχει ξεπεραστεί το μεγαλύτερο πρόβλημα ωστόσο ακόμα υπάρχουνε μέτρα και επιπλέον η αποτύπωση των συνεπειών θα γίνει στην πάροδο των επόμενων χρόνων.

¹⁴ Πηγή: Rude, (2020)

Κεφάλαιο 4^ο

4.1 Μελέτη της Πορείας της Αγοράς Τροφίμων στην Ελλάδα

Αφού λοιπόν είδαμε την οικονομία με ποσοστά, σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιασθεί η μελέτη που πραγματοποιήθηκε από την εταιρεία PricewaterhouseCoopers, όπου πρόκειται για μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες προσφοράς εργασιών στο κλάδο της λογιστικής και έρευνα επιχειρήσεων. Η μελέτη αυτή έχει θέμα «Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών Στα πρόθυρα αλλαγών», και παρουσιάστηκε το έτος 2018. Ουσιαστικά μέσα από αυτή την έρευνα μπορούμε να λάβουμε ουσιώδη στοιχεία που αφορούν τη πορεία της αγοράς τροφίμων στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης. Στην συνέχεια αυτής της ενότητας, θα παρουσιάσουμε και μελέτες που σχετίζονται και με την πανδημία.

Ξεκινώντας λοιπόν τη ανάλυση, το πρώτο πράγμα που αναφέρει χαρακτηριστικά η έρευνα είναι πως, ο συγκεκριμένος κλάδος, να μεν είναι ανταγωνιστικός, ωστόσο δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξωστρεφής. Αυτά που επισημάνει παρουσιάζονται στο σχήμα 3. Παρακάτω θα παρουσιαστούν αναλυτικά και με αριθμούς, η αποτύπωση ουσιαστικά της κρίσης στην αγορά τροφίμων.¹⁵

Σχήμα 4: Συνοψίζοντας την πορεία της Ελληνική Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών στην πάροδο της κρίσης

¹⁵ Πηγή: pwc, 2018

Ο κλάδος παραγωγής Τροφίμων & Ποτών είναι σημαντικός για την Ελληνική μεταποίηση.

Υπέστη πίεση στην κρίση αλλά κρατήθηκε σε καλά επίπεδα, κυρίως χάρη στην αύξηση της παραγωγής των Τροφίμων η οποία μεταφράστηκε σε αύξηση εξαγωγών. Το βασικό χαρακτηριστικό του είναι η ταυτόχρονη υψηλή συνκέντρωση εταιρειών και ο υψηλός κατακευματισμός του

Οι εταιρείες Τροφίμων & Ποτών, την περίοδο 2012-2015, αύξησαν τα έσοδά τους, συγκράτησαν την κερδοφορία τους και έκαναν λελογισμένες επενδύσεις, ελέγχοντας το συνολικό τους χρέος.

Μόνο το 27% των εταιρειών μπορούν να χαρακτηρισθούν Zombies και γενικά ο κλάδος εμφανίζεται ανταγωνιστικός και βελτιωμένος στο τέλος της κρίσης. Η μέση εταιρεία Τροφίμων & Ποτών είναι μικρή με λίγα επενδεδυμένα κεφάλαια. Γενικά εμφανίζεται ότι η αύξηση μεγέθους με επενδύσεις οδηγεί σε *αυτοκίνηση της απόδοσης κεφαλαίων*

Τρεις υποκλάδοι καλύπτουν το 50% της παραγωγής (Γαλακτοκομικά, Αρτοποιία και Έλαια) ενώ οι υπόλοιποι είναι σχετικά μικροί.

Υπάρχουν βέβαια υποκλαδικές διαφοροποιήσεις μέσα στον κλάδο των Τ&Π: υποκλάδοι με υψηλή συγκέντρωση Stars, Grey, Zombies και διπολικοί υποκλάδοι. Κύριο γνώρισμα των εταιρειών Stars είναι το μικρό τους μέγεθος. Το 85% των υποκλάδων είτε διατήρησε είτε βελτίωσε την ανταγωνιστικότητά του μεταξύ 2012 και 2015. Τρεις υποκλάδοι είναι Stars (Φρούτα & Λαχανικά, Κονσερβοποιία, Αλκοολούχα Ποτά) και τρεις Zombie (Πουλερικά, Αλιεύματα, Κόκκινο Κρέας)
Οι εξαγωγές αποτελούν το 37% της παραγωγής και αφορούν κατά πλειοψηφία «non-branded» εξαγωγές. Πέντε υποκλάδοι είναι εξαγωγικοί, με τους υπόλοιπους να είναι απολύτως εσωστρεφείς. Υπάρχουν όμως παραδείγματα εσωστρεφών υποκλάδων που εμφανίζουν υψηλή ταχύτητα αύξησης εξαγωγών

Ο κλάδος Τροφίμων & Ποτών υπολείπεται σε ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια λόγω δομικών

αδυναμιών οι οποίες περιορίζουν τη δυναμική ανάπτυξη. Οι περιορισμοί ανάπτυξης και μαζικών εξαγωγών που αντιμετωπίζει ο κλάδος εμπίπτουν σε δύο κατηγορίες:
- μικρό εταιρικό μέγεθος
- αστοχίες αγοράς

Κάτω από την πίεση της εξαιρετικά χαμηλής συγκέντρωσης και του μικρού εξαγωγικού δυναμικού, ο κλάδος Τροφίμων & Ποτών

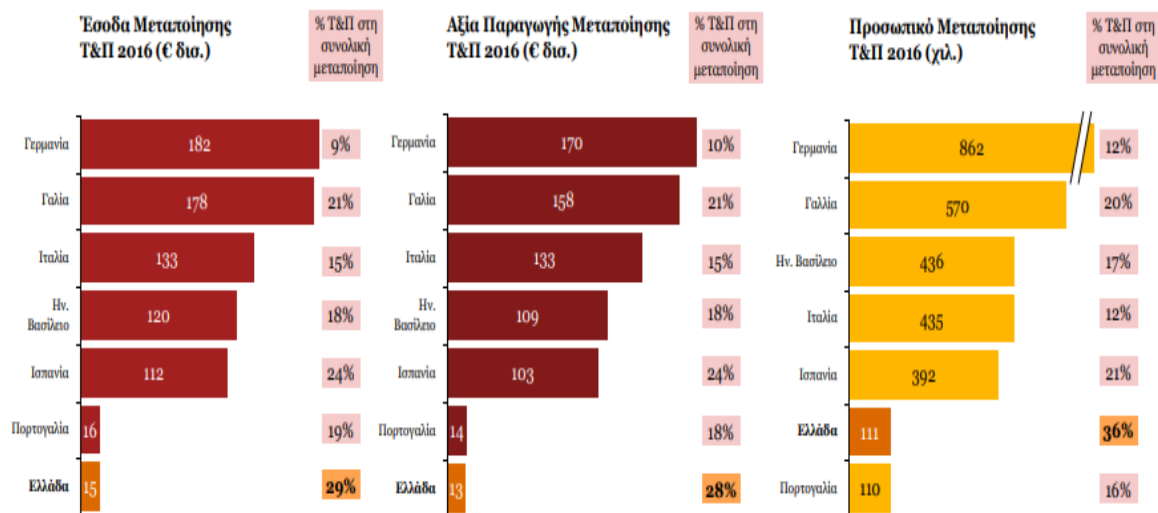
θα οδηγηθεί σε συναλλαγές και αναδιαρθρώσεις από εταιρείες consolidators

Η στρατηγική ανάπτυξης του κλάδου Τροφίμων & Ποτών θα πρέπει να στηρίζεται στη συστηματική συγκέντρωση πωλήσεων

κάτω από κοινά εμπορικά σήματα τα οποία θα οδηγούν σε συγκέντρωση παραγωγής, μείωση του κόστους και σε ισχυρότερο marketing

Σε πρώτη φάση στην συγκεκριμένη έρευνα συγκρίναν την βιομηχανία τροφίμων & ποτών σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αυτό που παρατηρούμε με πρώτη ματιά, είναι ότι η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση ουσιαστικά, στην συμβολή των τροφίμων και ποτών στα έσοδα μεταποίησης στην Ελλάδα, όπου μεταφράζεται κοντά στο 30%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στη Γερμανία είναι περίπου 10%.

Σχήμα 5: Η κλάδος μεταποίησης και η συνεισφορά των τροφίμων και ποτών σε Ευρωπαϊκές χώρες

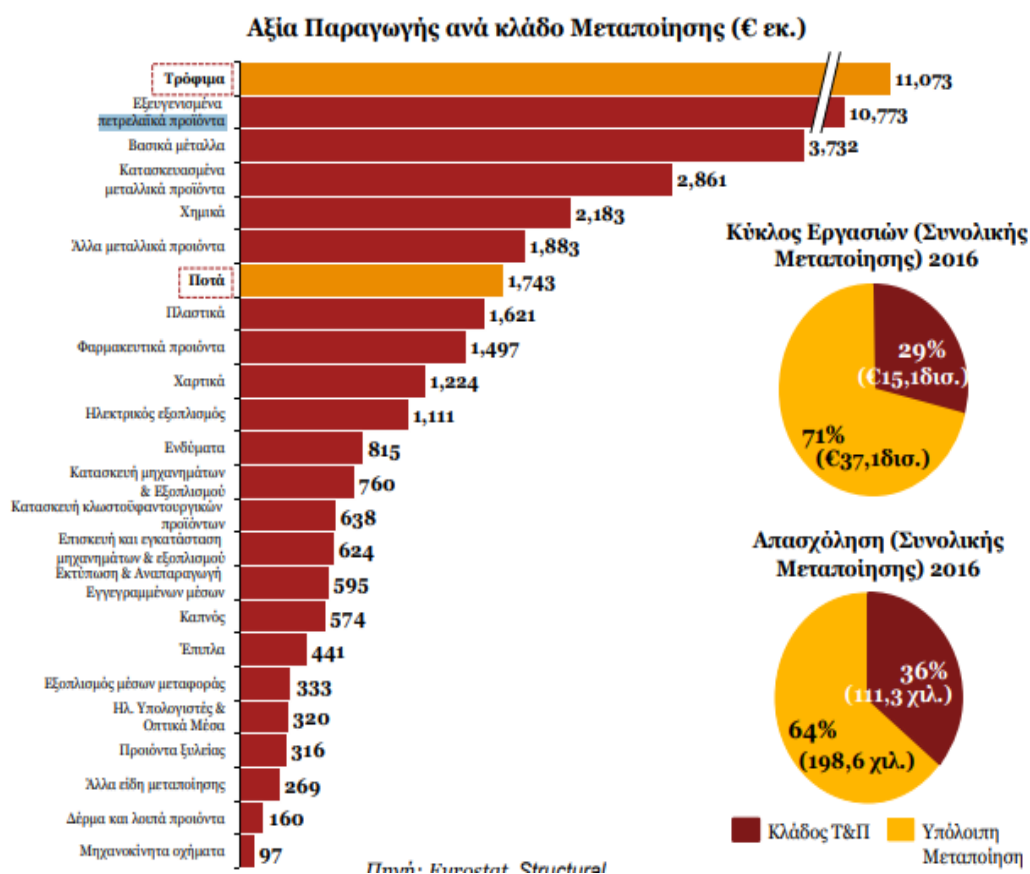
Πηγή pwc, 2018

Συνεχίζοντας τώρα και εστιάζοντας στην ελληνική πραγματικότητα, η έρευνα εστιάζει στην αξία παραγωγής της μεταποίησης. Ο κλάδος ποτών και τροφίμων για το έτος 2016 στην Ελλάδα, όπως είδαμε συγκριτικά με τις άλλες χώρες, είναι πρώτος και μάλιστα υπερισχύει και από τον κλάδο πετρελαϊκά προϊόντα, ενώ ταυτόχρονα είχε το πρωταρχικό ρόλο και στον κύκλο εργασιών, αφού ήταν κοντά στο 30% ενώ το προσωπικό μεταποίησης στην Ελλάδα κατείχε κοντά στο 40% (σχήμα 5).¹⁶

Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτελούν απόδειξη ότι ο κλάδος τροφίμων και ποτών στην Ελλάδα είναι ένας από τους σημαντικότερους και συμβάλλει πολύ σημαντικά στην οικονομία.

¹⁶ Πηγή: pwc, 2018

Σχήμα 6: Σχήμα 6: Ο κλάδος μεταποίησης στην Ελλάδα

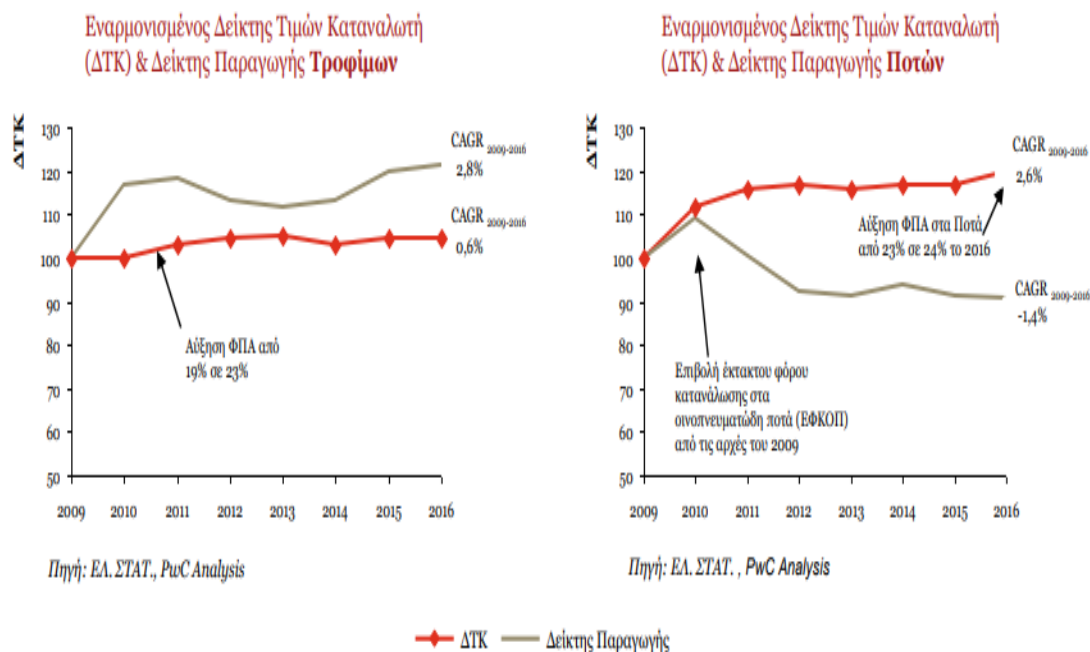
Πηγή: pwc, 2018

Συνεχίζοντας την ανάλυση βλέπουμε τον εφαρμοσμένο δείκτη τιμών καταναλωτή και το δείκτη παραγωγής τροφίμων και στο σχήμα 6 μαζί με τον δείκτη παραγωγής ποτών. Μία πρώτη παρατήρηση που μπορούμε να ονομάσουμε είναι πως, ο δείκτης τιμών καταναλωτή στην πάροδο της κρίσης είχε σχεδόν σταθερή πορεία, ενώ ο δείκτης παραγωγής τροφίμων έχει και αυτός μία σταθερή πορεία με ελάχιστες αυξομειώσεις, ωστόσο η αύξηση του ΦΠΑ από το 19 στο 23 επηρέασε την τον δείκτη τιμών παραγωγής, όχι όπως τον κλάδο ποτών.

Ουσιαστικά στο σχήμα 6 βλέπουμε ότι με την επιβολή του φόρου κατανάλωσης στα οινοπνευματώδη ποτά στα αρχές του 2009 ο δείκτης παραγωγής παρουσιάζει μία αρκετά μεγάλη πτώση, και αυτή η πτώση ουσιαστικά συνεχίζεται

μέχρι και το έτος 2016. Αυτό που μπορούμε να σχολιάσουμε πολύ σύντομα είναι ότι ο

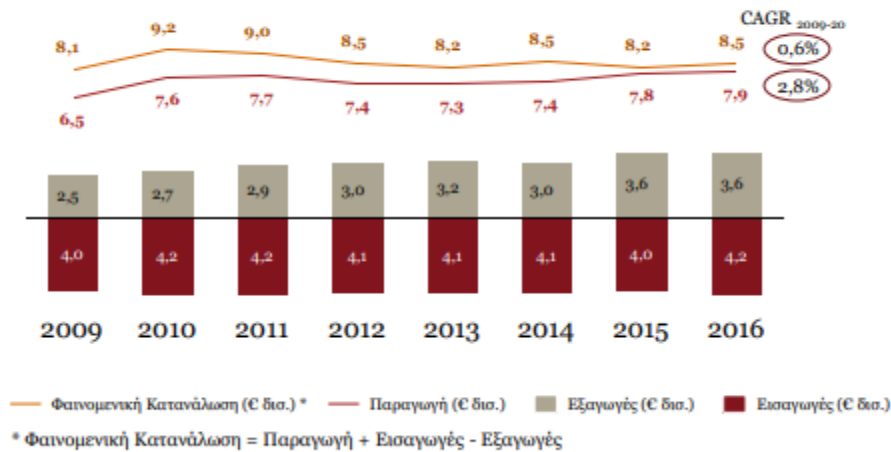
Σχήμα 7: Ο ΔΤΚ και ο δείκτης παραγωγής,

Συνεχίζοντας τώρα την ανάλυση βλέπουμε την κατανάλωση, τις εισαγωγές και εξαγωγές Τροφίμων. Μπορούμε να διακρίνουμε πως η φαινομενική κατανάλωση έχει επηρεαστεί ελάχιστα τα έτη της κρίσης και παραμένει σχεδόν σταθερή με πολύ μικρές αποκλίσεις. Πρέπει να τονίσουμε ότι οι εξαγωγές είναι σχεδόν διπλάσιες των εισαγωγών, με μία πολύ μικρή ισορροπία το 2015 που πάλι οι εισαγωγές ήταν είχαν θετικό πρόσημο (σχήμα 7).

Σχήμα 8: Κατανάλωση, Εισαγωγές και Εξαγωγές Τροφίμων, η πορεία στην οικονομική κρίση

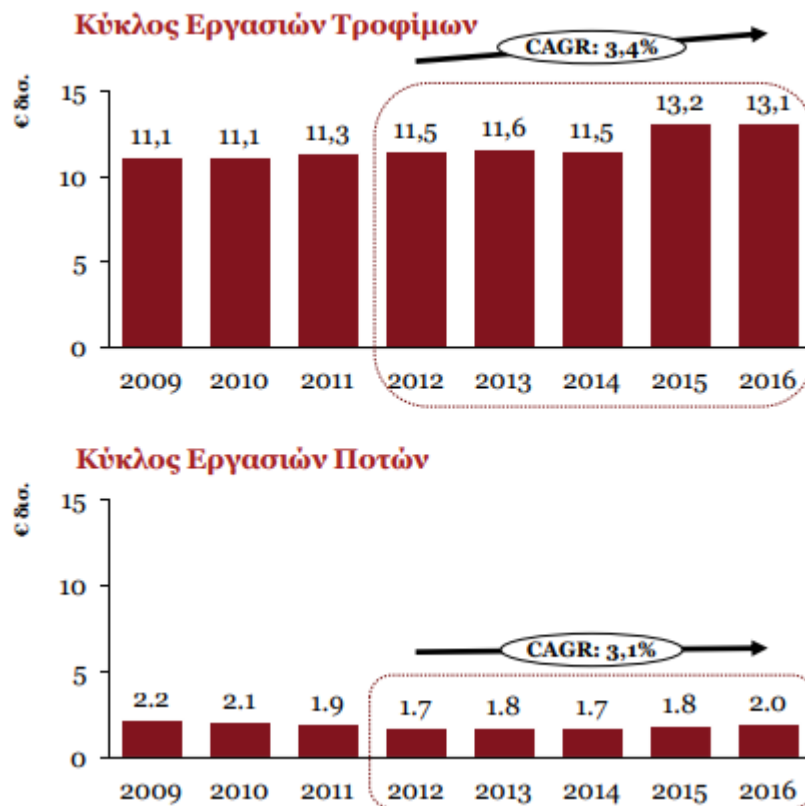
Κατανάλωση, Εισαγωγές και Εξαγωγές Τροφίμων (€ δισ.)

Πηγή: pwc, 2018

Τώρα όσον αφορά τον κύκλο εργασιών των τροφίμων, παρατηρούμε ότι τα έσοδα των εταιρειών αυξήθηκαν από το έτος 2012 έως το 2016, πράγμα που σημαίνει ότι υπήρξε μία σταθερή κατανάλωση, οι ελαφρά αυξημένες τιμές μεταφράστηκαν σαν άνοδο τον κύκλο εργασιών. Επιπλέον μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι το 2009 και το 2010 παρέμειναν σταθερά, ενώ σταδιακά παρατηρούμε μία αύξηση με τη μεγαλύτερη να παρατηρείται το 2015. Αντίστοιχα ο κύκλος εργασιών των ποτών παρουσιάζει σχεδόν παρόμοια αύξηση, και όπως είπαμε μάλλον αυτό προκύπτει από την αύξηση των τιμών και όχι από την καθαρή κατανάλωση (σχήμα 8).

Σχήμα 9: Κύκλος Εργασιών Τροφίμων και Ποτών ανούσιιά

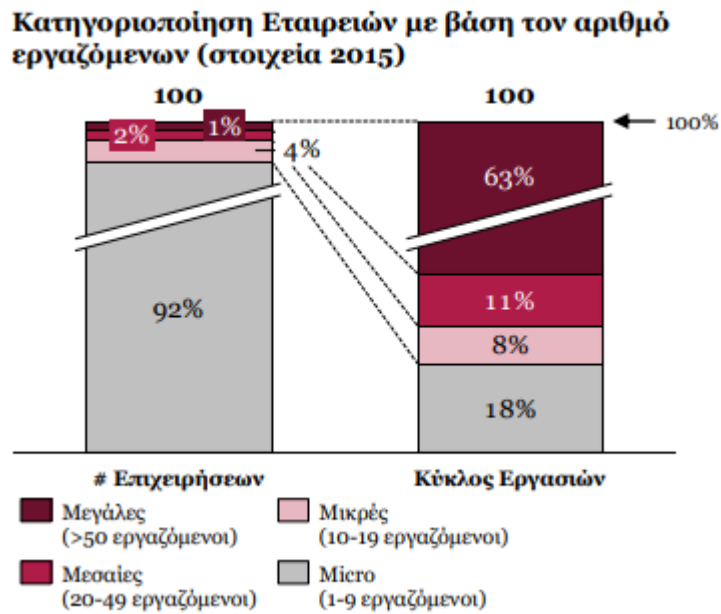

Πηγή: pwc, 2018

Συνεχίζοντας τώρα την ανάλυση η ελληνική βιομηχανία τροφίμων παρουσιάζει μία μεγάλη συγκέντρωση και μεγάλη κατάκτηση του 63% του συνόλου των εσόδων του κλάδου, να το επωμίζεται το 1% των επιχειρήσεων, αυτό είναι πολύ μεγάλο ποσοστό. Στο σχήμα 9, βλέπουμε ότι το 1% των επιχειρήσεων έχει τα έσοδα στο 63% το αντίστοιχο 2% είναι κοντά στο 11% και το υπόλοιπο 92% των επιχειρήσεων έχει μοιραστεί το 18% των εσόδων. Αυτό μπορεί να μεταφραστεί πως ο συγκεκριμένος κλάδος έχει κάποιες πολύ ισχυρές εταιρείες που ουσιαστικά ελέγχουν ολόκληρο τον κλάδο.

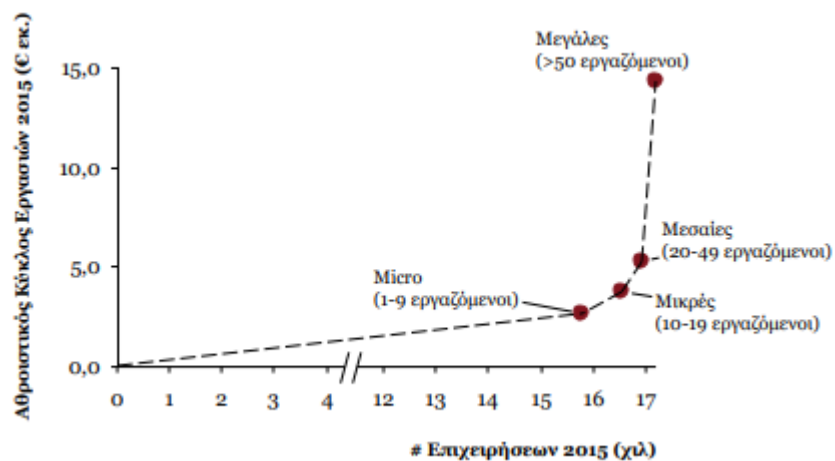
Τελευταίο σχήμα της συγκεκριμένης μελέτης (σχήμα 10), είναι ο αθροιστικός κύκλος εργασιών για το έτος 2015 και το σύνολο των επιχειρήσεων. Όμοια και εδώ βλέπουμε ότι οι μικρές επιχειρήσεις είναι κοντά στο 16% ενώ οι μεγάλες επιχειρήσεις κατέχουν μόλις το 1% στο συγκεκριμένο κλάδο.

Σχήμα 10: Οι εταιρίες του κλάδου τροφίμων

Πηγή: pwc, 2018

Σχήμα 11: Αθροιστικός Κύκλος Εργασιών 2015

Πηγή: pwc, 2018

Συμπερασματικά λοιπόν μπορούμε να πούμε ότι ο κλάδος της αγοράς τροφίμων και ποτών στην Ελλάδα έχει πολύ σημαντική θέση στη μεταποίηση, αφού

είναι ο μεγαλύτερος βιομηχανικός κλάδος και αντιπροσωπεύει περίπου το 1/3 της συνολικής απασχόλησης και των εσόδων. Πρέπει να τονιστεί πως η παραγωγή είναι μεν μειώθηκε εξαιτίας των μέτρων της κρίσης κατά τα χρόνια 2009-2016 ωστόσο τα έσοδα των εταιρειών από το 2012 έως το 2016 παρουσίασαν μία αύξηση της τάξης του 3,4% και τέλος πολύ σημαντικό στοιχείο είναι πως η ελληνική βιομηχανία τροφίμων παρουσιάζει μεγάλη συγκέντρωση όπως είδαμε πριν από λίγο το 1% των επιχειρήσεων να ελέγχει πάνω από τα μισά έσοδα του συνόλου.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά λοιπόν σκοπός της συγκεκριμένης πτυχιακής μελέτης ήταν να παρουσιαστεί η πορεία της αγοράς τροφίμων στο πλαίσιο της κρίσης. Για αυτό το σκοπό πραγματοποιήθηκε μία μελέτη βιβλιογραφικής ανασκόπησης, όπου εστίασε κυρίως στατιστικά στοιχεία που αφορούν το συγκεκριμένο κλάδο. Πιο αναλυτικά στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάστηκε η περιγραφή της οικονομικής κρίσης και η κατάσταση στην Ελλάδα, και μετέπειτα παρουσιάστηκαν πολύ σύντομα οι επιπτώσεις που επέφερε ή πανδημία στην οικονομία, τόσο την παγκόσμια όσο και της εγχώριας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάστηκε η αγορά τροφίμων, όπου όπως αποτυπώθηκε, αποτελεί τον βασικότερο κλάδο της μεταποίησης και για αυτό είναι ένας από τους πιο σημαντικούς κλάδους. Το τρίτο κεφάλαιο αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της συγκεκριμένης πτυχιακής μελέτης. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο λοιπόν παρουσιάστηκαν στοιχεία που αφορούν την αγορά τροφίμων. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως αρχικά υπάρχει ένα πρόβλημα με τη συγκέντρωση στο συγκεκριμένο κλάδο, ουσιαστικά ένα πολύ μικρό ποσοστό επιχειρήσεων ελέγχει ολόκληρο το κλάδο. Επίσης παρουσιάστηκε η κατανομή των δαπανών των νοικοκυριών και αυτό που είδαμε είναι πως πάλι ο κλάδος τροφίμων κατέχει την πρώτη θέση, όπως επίσης και οι δείκτες των επιχειρηματικών προσδοκιών, όπου κλάδος τροφίμων ουσιαστικά επηρεάζεται λιγότερο από την υπόλοιπη αγορά.

Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι και τα ποσοστά απασχόλησης στον κλάδο τροφίμων, όπου σχεδόν το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού στη μεταποίηση ασχολείται στο συγκεκριμένο κλάδο. Στη συνέχεια της μελέτης παρουσιάστηκε η αποτύπωση μερικών συνεπειών που σχετίζονται με τον κορονοϊό. Ο ερχομός της πανδημίας προκάλεσε αρκετές αναταραχές σε όλες τις αγορές και σαφώς η βιομηχανία τροφίμων δεν παρέμεινε ακλόνητη. Έτσι λοιπόν αν και τα αποτελέσματα είναι πρώιμα δείχνουν ότι έχει επηρεαστεί ίσως περισσότερο από την οικονομική κρίση του 2018.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μία μελέτη που έγινε με σκοπό την πορεία της αγοράς τροφίμων στην Ελλάδα. Αποτελέσματα ουσιαστικά συνοδών

με αυτά που είχαν προηγηθεί στο τρίτο κεφάλαιο και αυτό που αναφέρει είναι ότι, πάλι η Ελλάδα κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό στη συνολική μεταποίηση ο κλάδος τροφίμων, όπως επίσης και οι δείκτες παραγωγής έχουν καλύτερη απόδοση σε σχέση με το σύνολο ολόκληρων των κλάδων. Επιπλέον στη συγκεκριμένη έρευνα αποτυπώνεται το γεγονός, ότι υπάρχουν ελάχιστες επιχειρήσεις που θεωρούνται μεγάλες και αυτές ελέγχουν το μεγαλύτερο ποσοστό των κερδών.

Συμπερασματικά λοιπόν η συμπεριφορά του κλάδου τροφίμων κατά την διάρκεια της ύφεσης επηρεάζεται, σε μικρό βαθμό από την πορεία της εθνικής οικονομίας. Τα βασικά στοιχεία του, ήταν ότι επρόκειτο για προϊόντα ανελαστικής ζήτησης, υπήρχε μεγάλος ανταγωνισμός και αρκετά υψηλές εξαγωγές. Συνεπώς ο κλάδος των τροφίμων καταφέρνει να διαφυλάξει τον κύκλο εργασιών και την αποδοτικότητα του, ενώ ταυτόχρονα καταφέρνει να παρουσιάσει και μια πιο έντονη ροπή ανάπτυξης στα έτη που ακολουθούν την οικονομική κρίση.

Βιβλιογραφία

1. Βαρουφάκης, Γ., Πατώκος, Γ., Τσερκέζης, Λ., &Κουτσοπέτρος, Χ. (2011). Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και την Ευρώπη το 2011. *Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων*, 31-46.
2. IOBE, Αθανασιάδης, Α., & Σταυράκη, Σ. (2021), Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, Διαθέσιμο: http://iobe.gr/docs/research/RES_05_B_26052021_REP_GR.pdf
3. Goddard, E. (2020). The impact of COVID 19 on food retail and food service in Canada: Preliminary assessment. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue canadienne d'agroeconomie*.
4. Mou, J. (2020). Research on the Impact of COVID19 on Global Economy. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science, 546(3), 032043. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/546/3/032043>
5. Rude, J. (2020). COVID 19 and the Canadian cattle/beef sector: Some preliminary analysis. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue canadienne d'agroeconomie*, 68(2), 207-213.

Ιστοσελίδες

1. European Commission website, ec.europa.eu
2. [«Διδάγματα από την ελληνική οικονομική κρίση, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για το μέλλον» - Ομιλία του Γιάννη Στουρνάρα, Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, την ημέρα μνήμης του Ιωάννη και της Ανθής Γενναδίου 24/02/2020 – Ομιλίες](https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=fc915812-ab24-47ab-9e60-a566653a1f42)
<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typou/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=fc915812-ab24-47ab-9e60-a566653a1f42>
3. Τράπεζα της Ελλάδας
https://www.bankofgreece.gr/RelatedDocuments/PRESENTATION_harris_vitas.pdf
4. Τράπεζα της Ελλάδας
<https://www.bankofgreece.gr/Publications/NomPol20212022.pdf>

5. European Commission website https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/visit-european-commission/visitors-centre/covid-19-measures_el
6. Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
<https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ecb.ar2021~14d7439b2d.el.html>
7. ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%AF%CE%B1_COVID-19_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1
8. Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)
http://iobe.gr/docs/research/RES_05_B_01022012REP_GR.PDF
9. PwC <https://www.pwc.com/gr/en/publications/greek-thought-leadership/the-food%20&%20beverage-sector-in-greece.pdf>